

Régis Debray

Castrismen: Latinamerikas långa marsch

Denna uppsats, som skrevs 1965, är den första lite större text där Debray analyserar den kubanska erfarenheten och utifrån denna värtaligt formulerar en gerillastrategi för Latinamerikas del. Uppsatsen publicerades först i den franska tidskriften *Les Temps Modernes*. Den översattes kort därefter till spanska och publicerades i hela Latinamerika (inklusive Kuba), där den fick mycket stor genomslagskraft, men den översattes även till många andra språk, bl a publicerades den i den brittiska vänstertidskriften *New Left Review*. Den svenska översättning som används nedan är från antologin *Essäer om Latinamerika* (Partisanförlaget 1969).

Uppsatsen är ett förarbete till Debrays mest kända arbete, [Revolution i revolutionen](#). Debrays gerillalinjé utsattes för hård kritik från bl a Moskvaorienterade kommunistpartier och mer ortodoxa marxister. Dess tillämpning ledde också till flera bakslag (bl a Che Guevara i Bolivia) och Debray övergav senare själv den av honom formulerade gerillastrategin, se [Kritik av vapnen 1](#).

MF

Följande anteckningar härrör från en ganska lång tids vistelse i Sydamerika i nära kontakt med revolutionärer av olika ursprung. Vi har försökt förstå dem utifrån den situation de befann sig i. Vi lärde känna dem i Venezuela, särskilt vid guerillafronten i Falcón och under upptakten till kampen i städerna, i Colombia strax före militäroffensiven mot det "självständiga området" Marquetalia, i militärjuntans Ecuador, i Peru på Limas gator och i fångelserna, i Bolivia i den stora tenngruvan "Siglo Veinte" som administreras och försvaras av en arbetararmé, i Argentina där en ny generation av revolutionärer framträder utanför peronismen och den traditionella kommunismen, i Uruguay och Brasilien tillsammans med politiska flyktingar och revolutionärer från dessa länder. Utan att särskilt framhäva någon av dessa kamrater vill vi betona att alla de tankegångar som redovisas här, är frukten av samtal och diskussioner med dem. De idéer som framläggs här, är deras, ty de har vikt sitt liv åt dem.

I första hand anser vi det vara väsentligt att inte framställa situationer som förekommer allmänt i dagens Sydamerika, som några fascinerande undantagsföreteelser. Den sortens politiska emotion är alltför perifer, alltför ägnad att lugna dem som i Europa upplever sig som världshistoriens gravitations- och referenscentrum. Inför socialismens segrar och inför det antal människor som dessa varje gång engagerar, kan man verkligen fråga vem som befinner sig i periferin av vem, eller snarare om detta tal om ett centrum längre har någon mening. Det har synt oss mer angeläget och mer solidariskt att först syssla med "generella" företeelser, med allt som gör det berättigat att under beteckningen castrism¹ samla den serie av pågående revolutionära rörelser som utgör en och samma historia.

Som revolutionär taktik har castrismen underkastats praktikens prov och framgångsrikt bestått det. Beviset är Kuba. Men, som Louis Althusser nyligen påminde oss om, "marxisterna vet att

¹ Den nordamerikanska propagandan har försökt använda begreppet "castrism" i negativ och nedsättande betydelse. I andra länder, särskilt Frankrike och Algeriet, har det emellertid införlivats med vänsterns politiska språk, främst genom Sartre. I alla dessa länder betecknar uttrycket "castrism" den revolutionära rörelsen i dagens Latinamerika. Vi skall inte glömma hur den europeiska bourgeoisin på sin tid använde termerna marxism och leninism med samma ironiska och nedsättande syfte.

ingen taktik är möjlig som inte grundas i en strategi och ingen strategi som inte grundas i teorin.” De här publicerade anteckningarna vill endast precisera det väsentliga i en taktik och en strategi som i dag prövas i hela Latinamerika, och måste därför bli ganska ofullständiga. Vidare vill vi visa hur den castristiska tekniken för upproret och makterövringen svarar mot det system av motsättningar som utmärker varje latinamerikanskt land, samt hur den grundas på den marxistisk-leninistiska teorin.

Ändå skulle något saknas i en sådan framställning som den skisserade. Castrismen vet, därför att den sedan tio år dagligen upplever det, att *det inte är någon lätt uppgift att gå framåt i historiens riktning*. Den är ännu inte en segrande modell, en nedtecknad strategi, och ännu mindre ”ett intressant studieobjekt”. Castrismen existerar ännu endast i de berg och befolkningscentra där i detta nu tusentals revolutionärer kämpar utan repliosition, utan visshet om morgondagen. Castrismen genomgår sina födslovåndor, liksom Latinamerika självt, denna väldiga tysta kontinent som formar idéer och visioner för sin framtid, organiserar beväpning och förbindelseinjer innanför sina murar och där ingen med bestämdhet kan säga när dagen skall gry.

Om dessa anteckningar i princip måste bortse från den aspekten eftersom de är avsedda att ge konkret kunskap, måste ändå den stumma närvaron av Latinamerikas anonyma levande och döda genomtränga den bild som stiger fram. Vad som ytterst behövs för att en framställning av castrismen skall vara sann i ordets djupaste mening är något som ligger bortom teorins domäner, kanske något som endast vår fantasi kan nå och återskapa som insikt.

I ett halvkolonialt land är frågan om statsmakten den väsentliga frågan i ännu högre grad än i ett utvecklat kapitalistiskt land. Det vanliga sättet i Latinamerika att lösa den frågan är statskuppen. Nästan alltid när en etablerad makt störtas eller flyttas över till andra grupper, sker det genom en statskupp, inberäknat de fall då maktförändringen sker i de folkliga klassernas namn och mot oligarkin. Castrismens första nej gäller statskuppen.

”Foco” mot statskupp

Detta nej förefaller självklart men får stark relief mot bakgrunden av förhållandena på en kontinent där maktens betydelse och frånvaron av annan makt än den statliga redan vid början av dess självständighet gjorde ”el golpe” till den latinamerikanska ritens framför andra.

Perón och Vargas erövrade båda på sin tid makten genom en kupp, även om de båda var uttryck för en allmän kris — den förstnämnde för krisen 1929 och nedgången för São Paulo-regionens ekonomi som baserades på kaffet, och den andre för den kris som följde på andra världskriget och Argentinas snabba industrialisering under en blomstringsperiod. Men vilka de krafter än är som understöder den i början, så tenderar en regering som förts till makten genom en kupp (en blixttaktion ”på toppnivå” där armén vanligen spelar huvudrollen som aktör eller skiljedomare) nödvändigtvis att gå mot höger. Den tvingas till omedelbar effektivitet för att vinna anslutning från massorna som vill se sina förväntningar uppfyllda, och den måste stödja sig på den struktur som existerar, dvs. på ekonomiska intressen, byråkratin eller arméns majoritet. Massorna saknar det politiska medvetande och det organisationsmedvetande som bara kan vinnas genom en lång och svår revolutionär erfarenhet. Hur skall den kunna vädja om de uppoffringar som skulle krävas för en verklig politik av nationellt oberoende, om böndernas och i synnerhet arbetarnas massor inte är övertygade om nödvändigheten av dessa offer? Dessa populistiska regimer — från den andre Vargas till den förste Perón² — genomför alltså sociala lagar som för stunden bedöms som revolutionära av dem som drar fördel av dem, medan de i själva verket är rent demagogiska

² I Brasilien innehade Vargas presidentämbetet i två omgångar (1930-1945 och 1951-1954). Han begick självmord en tid före den andra mandattidens utgång. I Argentina tycktes regeringen Perón (1945-1955) mot slutet försona sig med Förenta staterna och den nationella oligarkin.

eftersom de inte grundas i en solid ekonomisk infrastruktur. De regimer som kommit till makten med hjälp av armén eller tack vare dess neutralitet, har fallit så snart armén eller dess mest reaktionära del, marinen, velat det.

Det organiserade våldet tillhör den härskande klassen. Statskuppen som begagnar detta våld är dömd att bära dess spår. År 1930 vägrade Prestes (Majmanifestet 1930) att stödja Vargas. Denne var liksom Prestes själv en ”tenente” och understöddes av nästan hela ”tenentes-rörelsen”³ som utgått ur vänsterupproren 1920, 1922 och 1924 och delvis ur ”Prestes-kolonnen”. Den metod som Vargas och hans gauchos använde för att ta makten visade i sig själv hur reaktionär den framtida ”Estado Novo” skulle bli. Fem år senare organiserade Prestes, som då återvänt från Moskva, en lokal militärresning utan verklig förankring i en massrörelse men i samförstånd med vissa framträdande personligheter inom den etablerade makten (t. ex. prefekten i federala distriktet Rio). Kuppen slutade med nederlag, Prestes fängslades, hans hustru Olga fördes till ett tyskt koncentrationsläger och kommunistiska partiet drevs i illegalitet för en period av tio år. Detta visar hur frestande statskuppen eller militärrevolten är t. o. m. inom den revolutionära vänstern.

I Brasilien, Argentina, Venezuela och på senare tid i Peru rekryterar armén underofficerare ur den lägre medelklassen. Detta har gett upphov till teorin om armén som ett socialt mikrokosmos som återspeglar motsättningarna i det sociala makrokosmos, vilket i sin tur återspeglar motsättningarna i ett nationellt makrokosmos. De lokala militärrevolter som inträffat sedan 1922 (den berömda episoden med ”de 18 i Fort Copacabana”) till Puerto-Cabello (Venezuela, juni 1962) kunde tyckas bekräfta denna teori. Men även om man inte skall underskatta graden av revolutionärt eller nationalistiskt politiskt medvetande inom några sektorer av armén och den hjälp de kan ge den revolutionära rörelsen, kan man under inga förhållanden basera en strategi eller ens en taktisk episod i kampen på beslut som fattas av ett regemente eller en garnison. I Venezuela kunde Campano och Puerto Cabello⁴ tjäna som signal till det samgående mellan vänster-nationalistiska militärer och civila militanter, som FALN sedan framgick ur. Men för att sådana militära aktioner skall utlösa verklig rörelse måste det redan förut finnas en civil organisation med egna mål och metoder, där element ur armén kan integreras. Guerillan i Falcón och Lara existerade redan före marinsoldaternas resning i Carupano.

Den omvända processen säger en del om hur pass mycket de civila betyder som deltar i en militär statskupp.

1. — I oktober 1945 deltog Betancourt, Leoni och Barrios, alla ledande inom ”Acción Democrática”⁵ i den statskupp som genomfördes av Pérez Jiménez och armén mot president Medina. Tre år senare gjorde sig Pérez Jiménez av med Gallegos, republikens president och ordförande i ”Acción Democrática”, genom en ny statskupp.

2. — Den revolutionära traditionen inom ”APRA”⁶ grundas på militära resningar i basen, i Trujillo (Haya de la Torres födelseort och gods) år 1930 och i Callao 1948. De krävde stora

³ Tenente: löjtnant. Många ”vänsternationalistiska” underofficerare utgjorde kadrerna i de första revolutionära resningarna. Prestes, ledare för Brasiliens kommunistiska parti, är yrkesmilitär.

⁴ Venezuelanska krigshamnar där två betydelsefulla militärrevolter ägde rum 1962.

⁵ ”Acción Democrática”: venezolanskt parti, bildat 1941, regeringsparti 1953, helt på linje med imperialismen. Betancourt och Leoni har varit republikens presidenter i nämnd ordning. Gonzalo Barrios har ansvarat för ”de fackliga frågorna”.

⁶ APRA: Amerikanska revolutionära folkalliansen. Bildades 1924 som ett latinamerikanskt Kuomintang, enhetsfront mellan antiimperialistiska grupper och partier, med sektioner i varje land, ombildat till parti 1929 av Haya de la Torre. APRA kanaliserade det revolutionära uppsvinget bland de peruanska massorna vid Leguias fall 1930 och lyckades behålla kontrollen över dem till för några år sedan. Som plantskola för de småborgerliga vänsterrörelserna i Sydamerika (Betancourt är en lärjunge till Haya de la Torre) erbjuder APRA samma exempel på totalt förräderi som Chiang Kai-sheks Kuomintang [Guomintang].

offer men resultaten visar att man inte krossar den halvkoloniala staten från en dag till en annan med den statens egna instrument, hur stora deras offer och deras mod än är.

3. — Putschismen är också en latent tendens inom peronismen, som redan den 9 juni 1956 fick betala priset för peronistgeneralen Valles misslyckade resning, vilken hade till följd att 4.000 underofficerare försattes ur tjänst.

4. — Den senaste erfarenheten på detta område kommer från Brasilien och är ytterst instruktiv. Sergeant-rörelsen — där 25.000 sergeanter stod mot 15.000 högre officerare, inom hela armén — hade alla förutsättningar att på ett avgörande sätt motsätta sig den reaktionära aprilkuppen (passivitet från presidenturen,⁷ stöd från folkopinionen, en regim med relativt stor frihet). Men den kunde inte bryta arméns vertikala disciplin och ta initiativet. Orsaken var brist på central organisation, på politisk homogenitet hos sergeanterna och på förbindelse med den fackliga rörelsen. Man har anledning frukta de tendenser som i dag tycks återuppstå inom den brasilianska vänstern att hoppas allt av en resning eller en statskupp av nationalistiska officerare.

Det är alltså mot bakgrunden av de vanliga formerna för revolutionär aktion en hel revolution castrismen genomför, då den förkastar statskuppen, den militära resningen eller putsch-företaget som aktionsmetod, även när de är förbundna med en civil organisation. Många faktorer predestinerar emellertid för sådana företag: massornas politiska passivitet och de borgerliga fraktionernas kamp om kontrollen över staten vars repressionsinstrument är oproportionerligt väl utrustade för detta slags årliga operation. Den historiska traditionen är så stark att man även bland de bästa och mest beslutsamma av de antiimperialistiska militanterna inte alltid är vaken för hur den revolutionära makterövringen — som innebär att en folkmakt för första gången upprättas — till sin natur i grunden skiljer sig från de nämnda metoderna och alltså inte heller för att en fundamentalt annan taktik måste användas.

Foco" och masskamp

Från den "revolutionära putschismen" skiljer sig de rörelser som förfäktar "den rena mass-aktionen" (medan blanquismen mer siktar på en isolerad aktion av en civil, icke militär, minoritet). Det finns ingen annan väg än den som går via massornas medvetna integrerande i kampen, alltså via deras "ideologiska skolning". Så lyder den beskedliga truism som många av dagens kommunistiska ledningar⁸ upphöjer till central tes, utan att säga hur man skall skola massorna i regimer, vilkas repressiva karaktär gör det legala politiska och fackliga arbetet mycket svårt eller begränsar det till ett smalt skikt av städernas intellektuella. På den bolivianska högplatån till exempel har en revolutionär agitator som står utanför MNR (Nationalistiska Revolutionära Rörelsen, nu vid makten) och arbetar inom de indianska samhällena, alla chanser att bli fysiskt likviderad av regeringens legoknektar inom loppet av en månad. Och i Brasiliens nordostområde har latifundisternas privata polis tvingat Juliao att använda ambulerande gitarrspelare och vissångare som framför en folklig poesi med allusioner och dubbelbetydelse, för att kunna tränga in i de *fazendas* som ligger mest avlägset och därmed är de farligaste.

Att ställa parollen om makterövring genom massaktion, som Codovilla gjorde och i anslutning till honom hela det argentinska kommunistpartiet efter 12:e kongressen, innebär inte att skapa någon verklig motvikt till "den latent golkpismen" inom den revolutionära peronismen. Utan att här gå in på vilken typ av massaktioner som detta parti i dag är i stånd att genomföra, vill vi understryka att en massaktion i och för sig aldrig någonstans har lett till erövring av

⁷ Goulart hade krossat den revolt som genomfördes i sept. 1963 av sergeanterna i Brasília, varefter dessa i många arméenheter fråntogs sina vapen. De hade inte längre tillträde till vapendepåerna och utsattes för svåra trakasserier från de högre officerarnas sida.

⁸ Vi syftar på de "prosovjetiska" kommunistpartierna.

makten. I Chile har två generalstrejker utlösts av CUT (Arbetarnas förenade centralorganisation) sedan 1952, och i Argentina ockuperades fackföreningarna av marinsoldater i samband med *Revolución Libertadora* 1955 — för att ta de enda två länder i Latinamerika där man kan tala om organiserade och koncentrerade arbetarmassor. Dessa aktioner visade att varje generalstrejk som inte vidgas till någon form av uppror tenderar att dämpas eller krossas med våld. Men ett strejk-uppror (vi tar detta ord, som i fredstid har en mytisk klang, i dess bokstavliga betydelse) förutsätter vapen och en organisation av miliser och ledande kadrer, och denna stiger inte spontant fram ur massaktionen genom något slags mirakel. Det finns inget bättre exempel i världen än det aktuella Argentina för att än en gång visa att arbetarmassorna, när de lämnas åt sig själva, dvs. lämnas under bourgeoisins ledning, går till reformismen. Eftersom den fackliga centralorganisationen politiskt behärskas av justicialismen blir den fackliga ledningen — ett substitut för den politiska ledning som saknas — logiskt allierad med industribourgeoisin, och är lika intresserad som den av ekonomisk expansion, alltså löneökningar och arbetstillfällen. Massorna går inte av sig själva ut och kämpar på gatorna, de formulerar inte något aktionsprogram för sig och vet heller inte hur de skall få bukt med de sju eller åtta självständiga kårer av politiska polisen som finns i Argentina. Allt detta är dock uppgifter som Lenin 1902 rekommenderade revolutionärerna att lära sig lösa.

I diskussionen och propagandan använder de reformistiska kommunistpartierna termen ”massor” som en omvänd sorelsk myt för att inte behöva göra någonting. I teorin är detta ett sätt att likvidera dialektiken — som ställer vissa krav — och slå sig till ro med de metafysiska alternativens retorik. En argentinsk kommunistledare avslöjade sin uppfattning om vad som egentligen är själva kärnpunkten när han karakteriserade partiets politik: ”Med massorna allt. Utan massorna intet.”⁹ På frågan vad partiet skulle göra med en sådan paroll i händelse av en militärkupp av traditionellt argentinskt märke kunde denne ”politiske” ledare bara uttrycka sin fruktan för provokatörer, samtidigt som han dock erkände att om massorna inte gick ut på gatan så skulle inte heller partiet kunna organisera något motstånd alldeles ensamt. Detta resonemang förklarar varför gatorna i Rio och Sao Paulo låg tomma 1 och 2 april 1964 när tusentals människor var beredda att demonstrera och till och med ta upp kampen. Men mot vem? Under vilken ledning? Under vilka fanor? Man måste ställa frågan om inte en organisation som politiskt och taktiskt skapats just för detta ändamål i det läget är förpliktad att göra motstånd (i den lämpligaste formen, som kanske inte är demonstrationer eller ens gatustrider i stadscentra som paralyserats av militärstyrkor) för att sedan massorna bakom sin organisation skall gå till aktion, *skyddade och ledda* av detta avantgarde, även om man måste räkna med månader innan ”massorna” återfår sitt självförtroende och avmystifierar militär-makten. Det är inte på en hamnarbetare eller en järnvägsarbetare det ankommer att gå ut och låta sig dödas på gatan utan vapen och framför allt utan ledning, utan definierat mål, medan deras politiska ledare avdunstar eller förhandlar med regeringen Goulart om villkoren för en uppgörelse.

Kort sagt, det organiserade våldet tillhör i sin helhet fienden. Det våld som uttrycks i folkets svar omintetgörs lätt av fiendens organiserade våld. I en handvändning pulvriserar armén genom en statskupp de demokratiska partierna, fackföreningarna, massornas kampvilja och deras hopp. I det fallet ger den brasilianska statskuppen ett renodlat exempel. Vad bör göras?

På denna leninistiska fråga svarar castrismen med termer som nästan överensstämmer med Lenins just i ”Vad bör göras?” 1902. I en ”autokratisk” regim kan endast en minoritetsorgani-

⁹ Det är rubriken på en artikel av Jorge del Prado, f. d. generalsekreterare i Perus kommunistiska parti och i dag ledare för den ”prosovjetiska” fraktionen. Artikeln publicerades i *Nouvelle Revue Internationale*, maj 1964. Man finner där jämte alla de citat från Lenin och tyvärr Chrustjev som är obligatoriska i detta slags försvarsskrifter, en intressant systematisering av reformismen och ett lätt beslöjat angrepp på castrismen som jämfälls med blanquismen.

sation av ”professionella revolutionärer”, teoretiskt kunniga och praktiskt tränade ”efter konstens alla regler”, leda massornas revolutionära kamp till framgång. Castrismen uttrycker detta i teorin om *foco*, om upprorshärden vars utveckling Che Guevara har visat förutsättningarna för i ”*Guerillakriget*”: ”Vi hävdar att den kubanska revolutionen medfört tre djupgående förändringar i de revolutionära sydamerikanska rörelsernas sätt att fungera, genom att påvisa att 1) Folkets styrkor kan vinna *ett krig* mot en reguljär armé. 2) Man kan inte alltid förvänta att alla villkor för revolutionen skall vara förhanden. Upprorskärnan kan skapa dem. 3) I det underutvecklade Amerika bör den väpnade kampen huvudsakligen äga rum på landsbygden.” År 1963, efter fem års erfarenhet av ”*focos*” i nästan varje land i Amerika — fem år som uppväger ett århundrade — ställs frågan: Vad återstår det av ”*foco*”-teorin? Har den vederlagts av verkligheten eller har den tvärtom härdats och stärkts när den satts på prov?

Många misslyckanden, några segrar

Man kan först konstatera ett nästan genomgående misslyckande utom i Venezuela och Guatemala sedan 1959. Vid den tiden går Amerika in i en fas av intensiv utveckling av guerillarörelserna. Med smärtsamma och berikande erfarenheter att bygga på är det i dag i stånd att lägga grunden till en segerrik väpnad kamp. Utom de tusentals rörelser som kvävts i sin linda eller som inte hunnit få någon verklig betydelse, bör särskilt märkas en rad upprorshärddar på landsbygden:¹⁰

Argentina: I december 1959 organiseras en upprorshärd av ”Uturunko” (”tigererna” på quechuaspråket) i nordvästra Tucuman av en grupp revolutionära peronister som påverkats av John William Cooke, Perons närmaste man under de sista åren vid makten. Cooke var en konsekvent anhängare av den väpnade kampen. Uturunko-gruppen blev upplöst efter några taktiska framgångar.

Paraguay: I november 1959 inträffade det tragiska nederlaget för ”14 maj”, en rörelse av militanta ungdomar ur Juventud Febrerista och liberala partiet. Den 20 november 1959 tränger en kolonn av 80 guerilleros fram genom skogarna i norra Paraguay. Några dagar senare finns bara ett tiotal av dem kvar i livet, de undkommer som genom ett mirakel till Argentina. De andra hade dödats i strid eller under tortyr.

Santo Domingo: Nederlag för den landsättning som företogs sommaren 1960 av ”14 juli”-rörelsen under befäl av Enrique Jiménez Moya. Över hundra revolutionärer dödades på landets nordkust av Trujillo. Tre överlevde.

Paraguay: Nederlag under de första månaderna av år 1962 för FULNA-guerillan (Enhetsfronten för nationell befrielse, vars medlemmar kom från Febreristungdomen och kommunistiska partiet) som utvecklades i zonerna San Pedro, General Aquino och Rosario. Orsaken till misslyckandet var dels militär svaghet, dels en förändring i ledningen för kommunistiska partiet som överger den väpnade kampens linje och övergår till en politik av enhetsfront med den nationella bourgeoisin eller liberala partiet.

Colombia: Misslyckande 1961 för MOEC (Arbetar-, student- och bonderörelsen), en ”castristisk” organisation på yttersta vänstern, bildad av revolutionärer som lämnat kommunistiska partiet i opposition, t. ex. Antonio Larotta och Federico Arango. I Cauca inte långt från Marquetalia mördas ledarna för MOEC dels av ”bandoleros”, banditer som ofta står i maskopi med armén, dels av armén själv sedan de givit sig. De försökte skapa en politisk guerilla med stöd hos de gamla liberala guerilleros från inbördeskriget som degenererat till

¹⁰ Innan vi talar om dessa erfarenheter måste vi påpeka att sammanställningen tyvärr inte omfattar alla länder och att den utarbetats under år 1963. Centralamerika och Mexico saknas liksom Karibiska öarna. Särskilt beklagar vi att inte i denna artikel kunna redovisa de rika erfarenheter som gjorts av Guatemalas revolutionärer som i dag befinner sig i avantgardet för folkets väpnade kamp på kontinenten.

”bandoleros”.

Ecuador: Misslyckande för URJE-guerillan (Ecuadors revolutionära ungdomsförbund). I närheten av Santo Domingo de los Colorados, en zon mellan den tropiska kusten och de andinska högsätterna, omringas och tillfångatas ett fyrtital ungdomar av fallskärmsjägare, i mars 1962. De hade hållit berget endast 48 timmar.

Venezuela: Det är inte omotiverat att i denna uppräkningslista ta med misslyckandena för de första guerillahärdarna, som var illa organiserade, t. ex. i staten Merida i Anderna i mars 1962, och i Charal-zonen i staten Yaracuy. Dessa lokala misslyckanden kompenserades senare av stora framgångar.

Peru: I Puerto Maldonado vid gränsen till Bolivia likvideras en förtrupp till en betydande kolonn. Guerillan hinner inte ens gå till aktion. (Pablo Neruda skrev då ett ode till minne av Javier Heraud, en ung peruansk diktare som dödades i Puerto Maldonado. Senare drog han sig tillbaka, före valen i Chile den 4 september, då han förolämpade Amerikas och hela världens leninister.)

Brasilien: Man kan här inte egentligen tala om upprorshärdar. Under 1962 upprättas i några stater i inlandet centra för militär träning, förbundna med Juliãos rörelse. De försvagas och upplöses av brist på stöd och ledning som utlovats av Francisco Julian. Detta misslyckande leder till splittring inom Bondeligorna som tynar bort och försvinner som nationell politisk rörelse i slutet av 1962.

Peru: Den rörelse som startats av Hugo Blanco i Convención-dalen 1961, skulle ha lett till att en upprorshärd skapades. Av brist på politiskt stöd, genomarbetad strategi, kadrer och vapen kunde Blanco inte övergå till väpnad kamp, och bönderna fick betala priset genom den ohyggliga militära repression som började i oktober 1962 mot de fackligt organiserade bönderna i Cuzco. Blanco tillfångatogs sjuk och isolerad i maj 1963 efter att ha jagats i fyra månader. Santo Domingo: 1963 likvideras flera guerillahärder som organiserats av 14 juni-rörelsen och leddes av Manolo Tavares. Han dödades av regeringssoldater.

Argentina: Misslyckande i februari—mars 1964 för EGP (Ejército Guerrillero del Pueblo). Med hänsyn till organisationens betydelse är detta ett av de allvarligaste bakslagen. EGP hade i mer än sex månader förberett sig för aktion i departementen Salta och Jujuy i norra Argentina. Gendarmeriet fann där stora träningsläger och flera underjordiska försörjningsbaser. Unga kommunister i opposition till partiet och sådana som rent allmän var ”focister” men inte trotskister, som argentinska kommunistpartiet påstått, ingick i EGP. Officiella siffror: omkring ett dussin arresteringar, sex döda, några av hunger, några skjutna. Guerillan hade ännu inte hunnit gå till aktion.

Vart och ett av dessa försök till väpnad kamp måste ses i relation till sitt ursprung och till de omständigheter som rått. Elementära säkerhetsrisker förhindrar en ingående analys i dag, ty ingen av dessa rörelser betraktar sitt nederlag som definitivt. Vi skall bara dra de generella politiska lärdomarna av dessa erfarenheter och utifrån dessa bilda oss en uppfattning om villkoren för utvecklingen av en *foco*.

Samtidigt som vi redovisar misslyckandena bör vi emellertid hålla i minnet att det i Sydamerika existerar befriade områden och zoner där kamp pågår på en solid bas.

Venezuela: De två områdena Falcón och Lara utgör sedan två år sådana zoner som Douglas Bravo (överbefälhavare för guerillan) i oktober 1963 betecknade som ”stabiliserade”. Trots att man valt taktiken med guerilla på djupet (inplantation av en politisk och social ordning) försiggår alltjämt militära sammanstötningar där. Förutom dessa zoner skapades i juli 1964 en ny front i Bachiller öster om Caracas under ledning av MIR (Revolutionära vänsterrörelsen).

Colombia: Zoner för böndernas självförsvar, ofta kallade ”oberoende republiker”, är

Marquetalia, Rio Chiquito, Sumapaz, el Pato. De började skapas redan under inbördeskriget (1948-1958). De har framgått ur en lokal väpnad kamp som fördes av bönderna, som då kriget äntligen slutade genom att konservativa och liberaler försonades, inte lade ned vapnen utan organiserade sig autonomt med bondeledare (ofta med en utomordentlig militär utbildning) och medlemmar av Colombias kommunistiska partis centralkommitté i spetsen. Efter valen i mars 1964 utsätts Marquetaliazonen för ett massivt och ytterst väl förberett angrepp från armén och flyget under ledning av amerikanska officerare. Zonens befälhavare Marulanda vägrar att utkämpa ett ställningskrig som skulle ha lett till katastrof, och överlämnar till armén kontrollen över det bebodda området, ett samhälle utan betydelse, där armén finner sig fångad i en fälla och soldaterna utsätts för oupphörliga guerillaangrepp av Marulanda och hans bönder.

Bolivia: De bolivianska gruvorna - hela zonen kring Oruro (San José, Huanuni, Siglo Veinte, Catavi) - utgör genom sin ekonomiska betydelse (tennet är Bolivias mono-produkt), sin sociala betydelse (de 26.000 gruvarbetarna tillhör FSTMB¹¹ och utgör den koncentrerade basen för produktionen och det nationella proletariatet) och sin politiska betydelse (medvetande- och organisationsnivå) det mest betydelsefulla och mest solida "fria amerikanska territoriet" på kontinenten. Sedan revolutionen 1952, den första i Latinamerika, som de organiserade och där de utgick som segrare, är arbetarna vid varje gruva organiserade i miliser. De är illa utrustade med konventionella vapen men de har ett fruktansvärt vapen i dynamiten som de är topptränade i att använda. De stora gruvorna ligger 20-50 kilometer från varandra men de indianska bönderna i mellanzonerna är också beväpnade och står på fackföreningarnas sida. Trotskismen har fullständigt sopats undan från gruvorna sedan Federico Escobar vid "Siglo Veinte" och Ninavia i Huanuni, båda revolutionära kommunister, valts in i ledningen för sina resp. fackföreningar. Man erinrar sig hur gruvarbetarna vid Siglo Veinte reagerade för arresteringen i december 1963 av Federico Escobar och Pimentel som varit oförsiktiga nog att under vägen lämna sin eskorterande milis då de gått ut ur den fria zonen för att bege sig till kongressen i Colquiri. Efter de första stora massakrerna på gruvarbetare år 1942 som beordrats av Patino, betalar gruvarbetarna med sina liv varje strejk, varje kamp för de mest elementära krav (8-timmarsdagen). Sedan de brutit med MNR och Paz Estenssoro (1960) har den väpnade kampen blivit gruvans dagliga realitet och det är alltid mycket nära att den leder till strategisk offensiv: marschen till La Paz. Bolivia är det land, där de bästa objektiva och subjektiva villkoren föreligger, det enda land i Sydamerika där den socialistiska revolutionen står på dagordningen trots att armén, som 1952 var helt ur spel, har reorganiserats. Det är också det enda land där revolutionen kan anta den klassiskt bolsjevikiska formen. Där om vittnar det proletära upproret 1952, som var baserat på "sovjeter" och "sprängde" statsapparaten genom en kort men avgörande väpnad kamp.¹²

Foco-teorin är alltså i Bolivia om inte inadekvat så i varje fall hänvisad till ett sekundärt plan, på grund av historiska utvecklingsförhållanden som verkligen är unika i Amerika. Om man bortser från Colombia, där inbördeskriget har givit landsbygdsguerillan en så att säga "vietnamesisk" karaktär (bönderna odlar sin jord samtidigt som de kämpar i guerillan) är det för närvarande endast Venezuela och Guatemala som kan tänkas motsvara de förhållanden

¹¹ FSTMB: Bolivias gruvarbetares fackliga federation. Ordförande Juan Lechin, tidigare biträdande ledare för Revolutionära nationaliströrelsen. Han bröt med Paz 1962 på grund av att denne utlämnade Bolivia till USA.

¹² Denna text redigerades före upproret i november-december 1963 i Bolivia vid vars slut falangistiska guerilleros defilerade i La Paz. Ännu en gång tog gruvarbetarna upp kampen och fick anslutning från studenterna och arbetarna i La Paz och Oruro. Militärjuntan som kom till makten efter Paz Estenssoro, har likväl lyckats undvika den "uppgörelse" med armén som gruvarbetarnas fackföreningar ville ha till stånd. Kommunistiska partiet är splittrat och fångat i sin reformistiska räddhåga och kunde inte erbjuda något konkret alternativ till upprättandet av en militärjunta. Existensen av ett organiserat politiskt avantgarde skulle enligt alla militanternas uppfattning ha betytt en annan utgång av upproret. Man har anledning frukta att ännu starkare repressionsåtgärder skall sättas in mot proletariatet och de demokratiska krafterna.

som utmärker en *foco* i den mening Che Guevara lade i begreppet. Detta förefaller obetydligt vid sidan av den långa förteckning på misslyckanden som vi gett. Men en snabbanalys av orsakerna till dessa nederlag visar att de berott på en alltför brådstörtad imitation av en ”modell”, här den kubanska revolutionens modell, och att dessa ansatser till landsbygds-guerilla inte kunnat skapa alla nödvändiga förutsättningar för framgång. Dessa förutsättningar kan vi i dag fastställa mycket bättre än för fem år sedan, tack vare de historiska erfarenheterna. En fullständig sammanställning av dem skulle kunna ge oss början till en definition av ”castrismen”. Liksom leninismen konsoliderades teoretiskt efter erfarenheten 1905, har castrismen stärkts och preciserats i upplevelsen av det väldiga, över hela kontinenten spridda ”1905” som Latinamerika genomgått efter den kubanska revolutionens seger.

Fidel contra Blanqui

Det skulle vara ett ytterst allvarligt fel att i *foco*-teorin se en återuppstånden blanquism. Fastän en *foco* i början räknar med en mycket liten grupp – 10-30 personer, professionella revolutionärer som är hängivna saken och har makterövringen som perspektiv - avser den ingalunda att erövra makten ensam, genom en djärv aktion. Inte heller att erövra makten genom ett krig eller i samband med ett nederlag för fiendens militärmakt. Den vill sätta massorna i stånd att själva stöta den etablerade makten. Det är visserligen fråga om en minoritetsgrupp men i motsats till blanquismens aktivistiska minoriteter avser den inte att förena sig med massorna efter makterövringen utan före den, och den gör detta i förväg etablerade samgående till ett oeftergivligt villkor för den slutliga makterövringen. Det är en minoritet som utifrån sitt aktionscentrum i den mest sårbara delen av det nationella territoriet långsamt sprider sig som ringar på vattnet och överför sina koncentriska vågrörelser till bondemassorna, sedan till städerna i de mellanliggande zonerna och slutligen till huvudstaden. Rörelsen försiggår uppenbarligen i två riktningar: också i städerna uppstår massrörelser (strejker, demonstrationer för att försvara de medborgerliga friheterna, insamlingar etc.) och en hemlig motståndsrörelse som stärks av landsbygdsguerillans operationer.

Denna tillväxt från isolerad minoritet till en minoritet, som är kärnan i en folkrörelse, och slutligen till den kraft som driver fram den avgörande stormvågen, sker inte mekaniskt i den meningen att härdens inflytande ökar språngvis. Den första kontakten med bönderna i området kring den bergstrakt, där guerillan valt att slå sig ner av säkerhetsskäl och därför att den ger ett naturligt skydd, är den svåraste att upprätta och konsolidera. Dessa isolerade bönder som har några ofruktbara jordremsor (”conuqueros” i Falcón i Venezuela eller de indianska arrendearbetarna i norra Argentina), är också de som har svårast att tillägna sig ett politiskt medvetande, det är svårt att orientera dem och organisera dem, därför att de är spridda, de är analfabeter, de misstror i början helt naturligt dessa okända män som de tror bara kommer att dra med sig bombardemang, plundring och repressalier till deras trakter. Men senare, när detta skikt vunnits, kommer guerillahärden, som nu redan konsoliderats med hänsyn till försörjning, information och manskap, att möta lantarbetare från låglandet (sockerrörsarbetare i norra Argentina, ofta ”importerade” från det angränsande Bolivia, arbetslösa i de stora samhällena i Falcón, lönearbetarna på Brasiliens nordostkust), dvs. ett samhällsskikt som är mycket mera mottagligt för påverkan och materiellt bättre förberett genom sin koncentration, genom den kroniska arbetslösheten och det totala beroendet av den kapitalistiska marknadens fluktuationer etc. Och i de närliggande städerna sker slutligen föreningen med arbetarna inom de lokala förädlingsindustrierna. Dessa bor mer koncentrerat och har redan ett politiskt medvetande, varför det inte behövs samma långa arbete för att närma sig dem som det krävdes i början, när guerillan arbetade i bergen.

Det kännetecken nummer två som ställer en *foco* i radikal motsats till blanquismen, är att den inte inriktar sig på en blixtseger eller ens på ett snabbt avgörande i det revolutionära kriget. En *foco* vill erövra makten tillsammans med och genom massorna, dvs. fattig- och mellan-

bönderna och arbetarna. Men det behövs lång praktisk erfarenhet för att dessa samhällsskikt, som alltid varit isolerade från det politiska livet, skall bli medvetna om sin ställning som utplundrade, organisera sig och gå till aktion. Vidare har den arbetararistokrati inom 1800-talets olika "hantverk" som hade hög bildningsnivå och var blanquismens egentliga grogrund, ingen motsvarighet i dagens Amerika, bortsett från vissa anarko-syndikalistiska sektorer i Buenos Aires och särskilt i Montevideo (där det finns ett betydande anarko-syndikalistiskt centrum), som lever kvar sedan den första vågen av italienska och spanska immigranter kom. Deras betydelse kan inte vara avgörande.

Blanquis egendomliga lärjungar

Den kommunistiska resningen i Brasilien 1935 hade i mer än ett avseende en blanquistisk karaktär. Den hade organiserats av Prestes som i hemlighet återvänt till Río från Moskva, där han var medlem av Tredje Internationalens råd för utrikesfrågor. På grundval av falska informationer och troligen också genom att provokatörer infiltrerat kommunistiska partiet trodde Prestes att det lämpliga ögonblicket var inne för en militär resning som skulle ske samtidigt i några nyckelgarnisoner i olika delar av territoriet. Ingen kontakt hade i förväg upprättats med Nationella befrielsealliansen, en mäktig massorganisation av folkfrontstyp, där kommunisterna utgjorde ryggraden, och inget förberedande propagandarbete hade utförts. Komplotten bryter ut en morgon i november, när tredje regementet i Río revolterar, men denna resning följs inte av de andra regementen som deltog i konspirationen utan det uppstår inbördes stridigheter mellan dem. I Natal och Recife och på en del andra håll inträffar resningar, men då de inte samordnas är det lätt att lokalisera och krossa dem. Bestörtning griper massorna som inte går till sympatistrejck och inte heller strejkar i protest mot de repressalier som Vargas omedelbart organiserar, alltför tillfredsställd över att ha fått denna förevändning. Förberedelserna för denna kupp, som i realiteten etablerar fascismen i Brasilien för tio års tid, kan tävla med förvecklingarna i de mest spännande detektivromaner. Man kan bara förvåna sig över hur Tredje internationalen mitt i en period av antifascistisk folkfront kunde satsa på en resning och för denna avdela sina bästa tekniker och sina bästa politiska kadrer, som illegalt tagit sig in i Brasilien. Bland dessa var Harry Berger, en tysk som tio år senare som ett människovrak släpps ur fängelset, vansinnig efter tortyren, och Jules Vallée, Rodolfo Ghioldi (som i dag är en av ledarna för Argentinas kommunistiska parti) och många andra.

Den plan för militära resningar som utarbetades i Venezuela 1962 och är känd under namnet "Caracas-planen" har helt andra kännetecken. Den svarade mot en mer avancerad etapp i kampen (en rad massmanifestationer hade just ägt rum: transportarbetarstrejk, demonstrationer mot den venezolanska delegationens röstning i Punta del Este. Dessa strider krävde 25 dödsoffer på tre dagar, polisen hade order att "skjuta först, undersöka sedan"), vidare mot en spontan rörelse bland unga officerare och underofficerare och inom polisen. Denna rörelse var inte dirigerad utifrån som i fallet Brasilien. Men framför allt måste observeras att de resningar som skulle äga rum samtidigt vid flera nationella garnisoner över hela territoriet, skulle utgöra signal till utlösning av massaktioner i Caracas och i andra städer. Planen omintetgjordes av regeringens spionagetjänst och regeringen förflyttade eller arresterade de farliga regementena och officerarna strax före den uppgjorda tidpunkten. När Carupano och Puerto Cabello revolterade maj—juni 1962, var det verkligen i desperation och för att rädda (den militära) äran, ty det var inte många som ville försvinna för att mögla bort i fängelserna till straff för resningar de inte genomfört.

De venezolanska kamraterna tycks av detta misslyckande ha lärt att man inte kan tilldela armén, inte ens dess mest beslutsamma och medvetna element, en alltför avgörande roll, på grund av att många officerare och underofficerare genom sin militära utbildning är motståndare till att exempelvis bevara en hemlighet (kamratskap eller yrkessolidaritet tar ofta

överhanden över politisk inställning), att göra avkall på den militära äran, kort sagt att tillägna sig den revolutionära ödmjukheten. De upproriska i Carupano vägrade sålunda att retirera i riktning mot de närliggande oljefälten i Tigre, där de skulle ha funnit skydd mot bombardemangen, och att upplösa sig för att bevara kadrerna till den framtida folkarmén (FALN skapades strax efter Puerto Cabello), då detta skulle ha betytt att de retirerade för regeringsstyrkorna.

Men "castristerna" är nu medvetna om att man inte får ha en sekteristisk inställning till armén och samtidigt att man inte skall göra sig några illusioner om den roll dess mest avancerade element kan spela, så länge de verkar inom den väpnade strukturens ram och inte är integrerade i den "andra" armé som håller på att växa fram, vilket är fallet i Venezuela (denna integration bör f. ö. ske bara om militärerna sätter sin säkerhet på spel genom sin agitation på regementet). Fiendepropagandan upprepar ständigt för yrkesmilitärerna att den "castro-kommunistiska" revolutionen vill likvidera armén som sådan, utan att precisera vilken mening man skall lägga in i ordet "likvidera". I Venezuela har denna propaganda påverkat vissa yrkesmilitärer, unga underofficerare av folkligt ursprung och sympatiserande med revolutionen. FALN har tvingats att i den hemliga pressen betona att ett demokratiskt Venezuela kommer att behöva en armé, men av en annan typ, där alla av god vilja skall ha sin plats. De har måst förklara att det inte är fråga om att fysiskt likvidera yrkesmilitärerna, inte ens att en dag beröva dem deras tjänsteställning, utan att det gäller att krossa armén som repressionsinstrument för den härskande klassen.

Fidel med Lenin

För att se vad *foco*-teorin innebär i relation till andra politiska begrepp som används i detta sammanhang, kan man lämpligen förbinda den med den leninistiska teorin om den svagaste länken, en teori som den endast översätter till olikartade förhållanden. Härden upprättas som en *detonator* på det minst övervakade *stället* av den explosiva laddningen och *i det ögonblick* som är mest gynnsamt för explosionen. En *foco* kan inte av egen kraft kasta en given social situation över ända, den kan inte ens genom sina egna strider kasta en given politisk situation över ända. Den kan spela en aktiv roll endast om den finner ett fäste i de motsättningar som är under utveckling.

I rummet: Härden framträder där klassmotsättningarna är starkast men samtidigt minst uppenbara på det politiska planet, mest beslöjade eller mest komprimerade, dvs. i zoner av agrarfeodalism, på avstånd från den repressiva apparaten som är koncentrerad till städerna: Cuzco i Peru, Salta i Argentina, Falcón och Lara i Venezuela, Sierra Maestra på Kuba.

I tiden: Man kan slå fast att en guerillahärd inte kan skapas i en politisk vågdal utan måste vara kulmen på en politisk kris. "Upproret måste stödja sig på en *vändpunkt* i den framväxande revolutionens historia, det ögonblick då folkets förtrupper ådagalägger den största aktiviteten, då den starkaste vacklan framträder inom fiendens led och bland revolutionens svaga och obeslutsamma vänner, som endast till hälften tagit steget ut till revolutionen." Det är den tredje punkt som enligt Lenin skiljer marxismen från blanquismen i fråga om upproret. Den första är den som säger att upproret måste stödja sig på "den framskridna klassen" och den andra punkten understryker att det måste stödja sig på "folkets revolutionära uppsving".¹³ Det står också klart att man inte kan invänta detta "ögonblick" för att upprätta basen i bergen, ty en härd improviseras inte på någon månads tid. För att prärien skall brinna måste flammen finnas på plats, i beredskap. Dessutom måste härdens långa inplantationsarbete utföras på ort och ställe. Endast en härd som politiskt slagit rot i en agrar zon kan gå till offensiv när ögonblicket är inne. Det var den svåra situation som de argentinska militanterna i *Ejército Guerrillero del Pueblo* befann sig i, och det förklarar till stor del deras misslyckande, vars

¹³ Lenin: *Samlade skrifter i urval*, band 11, sid. 114-115.

omedelbara anledning var polisinfiltration i organisationen. Det syns sannolikt att EGP ämnade inplantera sig i hemlighet, utan att avslöja sig, utan att gå till någon aktion, men ägna sig åt militär träning och åt att upprätta kontakt med bönderna, hjälpa dem att så och röja upp ny mark, vårda sjuka och till och med lära dem läsa. Detta arbete pågick nästan ett år, tills organisationen upptäcktes och förintades i ett snabbt angrepp från "gendarmeriet". EGP förberedde sig troligen att gå till angrepp vid tiden för sockerskörden på sommaren 1964. Men kort tid dessförinnan upptäcktes de och organisationen krossades. Böndernas klassmötsättningar till jordägarna framträdde med intensiv skärpa, desto mer som många av dem med EGP:s hjälp besatt trädejord som juridiskt tillhörde stora latifundister vilka skulle ha krävt att få 50 % eller mer av skörden. Bönderna skulle ha vägrat (samma konflikt, för och emot de 50 procenten, uppstod det året i Peru vid skördetiden, till följd av den ockupation av jord som genomförts i Cuzco 1963) men de skulle ha försvarats av guerillan. Detta exempel visar att man inte i en handvändning skapar nya objektiva förutsättningar, utan att dessa måste förberedas under åtminstone så lång tid som ett jordbruksår omfattar. Under denna tid löper guerillan risk att råka ut för angiveri, eller den kan begå någon oförsiktighet. När det har skett ockupation av mark som ligger obrukad (som i Brasilien och i Peru) tycks det som om skörden vore ett exempel på den tidpunkt som en guerilla kan välja, eftersom den militära aktionen då kan stödja sig på en het social konflikt som lätt kan "politiseras".

På det nationella planet är det tydligt att om en guerillahärd upprättades på landsbygden omedelbart efter Peróns återkomst till Argentina eller hans eventuella arrestering, skulle detta skapa en psykologisk förutsättning för en massresning i Buenos Aires eller i varje fall en stark solidaritetsrörelse. I Argentina där över hälften av invånarna (20 miljoner) finns i Buenos Aires, Rosario och Cordoba, är landsbygdsproletariatets betydelse minimal, på grund av dess antal och spridning och den roll det spelar för landets ekonomiska liv. En landsbygdsguerilla kan alltså bara spela en underordnad roll i förhållande till staden, till Buenos Aires, där industriproletariatet är den grundläggande kraften. Ingenting kan göras utan dess aktiva deltagande. EGP saknade all organisatorisk kontakt med arbetarrörelsen, alla politiska förbindelser med arbetarklassens partier och fackföreningar. Därför ledde guerillan endast till en neutralt avvaktande hållning hos arbetarna i Buenos Aires, för vilka "allt som inte är peronism är lika fjärran som planeten Mars". Inom de politiska och fackliga mellankadrenna, hos de unga vänsterperonisterna framkallade däremot EGP:s misslyckande fördjupade diskussioner om den väpnade kampen och de former den kan anta under argentinska förhållanden. Även om man bara räknar med dessa diskussioner skulle balansräkningen för den argentinska guerillan vara positiv.

Om "den väpnade kampen i det underutvecklade Amerika huvudsakligen bör äga rum på landsbygden" (Che Guevara) hindrar detta inte att det i städerna utvecklas sekundära härdar, centra för teoretisk diskussion och politisk agitation, eller reservarméer: universiteten.

Det skulle föra för långt att här analysera orsaken till att studenterna i Latinamerika befinner sig i revolutionens avantgarde, att det är de som alltid först får känna på repressionen vilket vi nyligen sett i Venezuela, Panama, Santo Domingo, i varje land utan undantag.¹⁴ Låt oss bara nämna några faktorer: generationsklyftan och befolkningstrycket, den speciella utvecklingen av "medvetenheten" i de underutvecklade länderna som saknar organiserade arbetarmassor, universitetsreformen (Cordoba 1918) som utsträckts till praktiskt taget alla länder på kontinenten och medfört autonomi för alla stora universitet, varigenom de i namn av den borgerliga liberalismen själv är juridiskt skyddade mot maktens intervention. (Detta skydd är ganska teoretiskt, vilket man inser om man tänker på arméns attacker mot universitetet i Caracas och på dess ockupation nyligen.) Hur som helst är det ett faktum: Caracas, Bogotá,

¹⁴ Amerika har en befolkningstillväxt på nästan 3 % om året, större än tillväxten i Asien och Afrika. Brasilien kommer sålunda att fördubbla sin befolkning på 20 år: 1960 har det 60 miljoner invånare, 1980 räknar man med 120 miljoner.

Quito, San Marcos i Lima, filosofiska fakulteten i Buenos Aires, universitetet i Montevideo (där 1964, i september, 300 studenter som demonstrerat mot brytningen med Kuba genomförde en belägring mot polisen), i Sao Paulo, filosofiska fakulteten i Río (därifrån kom de enda skott som avlossades i Brasilien i samband med statskuppen i april), alla dessa platser anger den latent temperaturen i ångpannan — naturligtvis inte medeltemperaturen för hela landet men ett tecken på den temperatur som kan komma. Utgången av ett universitetsval (där det vanliga valfusket inte kan fungera) som väsentligen är politiskt, är en mätare inte bara på de politiska tendenser som i den revolutionära rörelsen dominerar över andra, utan också på den djupgående utvecklingen av de politiska strömningarna inom landet som sådant. När den marxistiska vänstern 1959 ryckte till sig kontrollen över universitetet San Marcos i Lima från APRA, markerar detta slutet på en historisk period, för Peru och för kontinenten: den oåterkalleliga nedgången inte bara för APRA utan för den *tidigare progressiva borgerliga ideologin*, och det oåterkalleliga uppåtstigandet av en ny generation av människor och idéer som är definitivt förbundna med marxismen-leninismen och den kubanska revolutionen.

Om universitetshärden är en politisk och inte en militär härd (studenternas enda vapen är, vid behov, molotov-cocktailen) är den därmed inte skyddad för de faror som hotar en "härd". Först och främst kan själva förläggningen av den politiska agitationen till universitetet, detta frihetens reservat, också vara en fälla: man fixerar "bölden" och isolerar den från den "friska" samhällskroppen. Härden sluts inne i sig själv, sjuder i sitt eget spad. Det är ännu ett bevis för att landsbygden är den effektiva kampens terräng. Ty i huvudstaden finns inget annat territorium som är fritt eller möjligt att befria än det autonoma universitetet. Detta är i en redan långt framskriden etapp av kampen något av en pyrrhuseger. I Caracas har det centrala universitetets avantgardesroll — det är den enda plats där det är möjligt att sätta upp affischer, tala offentligt, demonstrera, öppet distribuera en revolutionär tidning — kanske vid vissa tider utgjort en fälla. Men den omständigheten att det samtidigt existerar landsbygdsfronter som är i aktion, och en stadsguerilla i arbetarkvarteren, har hindrat fällan från att slå igen. Liksom upprorshärden när den befinner sig i sin början måste man emellertid framför allt se till att studenternas avantgarde i ett bestämt ögonblick ligger före massorna — beträffande tiden och nivån för de olika kampformerna.

På ett fackligt möte vid ett universitet i ett land i "sydkonen" (Argentina, Chile, Uruguay) utkämpades en kväll väldiga oratoriska strider (som kunde blivit mer än oratoriska, eftersom det fanns många beväpnade studenter i salen) av en intensitet utan motsvarighet i Europa. Det var kommunister och oppositionella som lämnat kommunistpartiet, dessa i sin tur splittrade i flera grupper, trotskister, oberoende, populister etc., som drabbade samman. Mötet hade samlat bara 300 deltagare fast fakulteten hade över 2.000 studenter. En ung sociolog förklarade deras dilemma för mig: "Om man sänker tonen eller nivån i diskussionen förenar man sig kanske med massorna, men då måste man dämpa glöden, man förlorar i teoretisk och praktisk beredskap, man blir kanske reformist och förlorar slutmålet ur sikte. Däremot, om man låter flammen stiga högt, förlorar man troligen kontakt, omedelbart och på kort sikt, med massorna av studenter i första årskursen som ännu är föga politiserade. Men om två år kommer de att ha hunnit ifatt vår position och kastar sig ut i den revolutionära kampen. Landet står inför en allmän kris. Man måste kunna svara 'närvarande' när uppropet sker, vi får inte överraskas av någon av de kampformer som situationen på mycket kort sikt kommer att kräva. Det är nödvändigt att samverka med arbetarnas fackföreningar som inte har mycket till övers för sina reformistiska ledningar, och de har rätt att av oss revolutionära intellektuella kräva en beredskapsnivå som det är vårt yrke att ha. Därför låter vi flammen stiga högt." Och han tillade med ett leende som kanske var bittert: "Vi är revolutionens vestaler ..."

De som eventuellt förvånar sig över detta språk kan läsa Andra Havannadeklarationen en gång till och då skall de se, vilken plats "de revolutionära intellektuella" intar där, alltid nämnda tillsammans med arbetarna som den ledande kraften i bonderevolutionen.

Det dilemma som påpekats här är dock inte generellt för hela Amerika. Att den fackliga kampen inom universitetet har en radikal och politisk karaktär har under andra förhållanden lett till att studenternas majoritet anslutit sig till den. I Caracas har yttersta vänstern sedan 1960 varje år höjt sin kampnivå — och ökat sitt röstunderlag.

Nästan alla de *focos* som vi har räknat upp har tvingats försvinna. Man förstår att den väpnade kampen inte i sig är något universalmedel. Av vilken anledning? Utan att gå in på detaljer skall vi sammanfatta de viktigaste orsakerna. De flesta av dem har likviderats genom angiveri eller därför att polisagenter infiltrerat organisationen, vilket visar hur infiltrations- och underrättelsekriget har tilltagit sedan 1959 genom nordamerikanernas aktivitet. Det ”publicitetsjippo” som ordnades kring Fidels syster är bara ett exempel på CIA:s talang och finansiella resurser. Denna sida av saken skall inte underskattas men den förklarar inte allt. En grupp guerilleros är i början så begränsad som någonsin möjligt, just för att till ett minimum reducera riskerna ifall man misslyckas, och en enda infiltration kan naturligtvis lätt återverka på hela organisationen. Men det finns djupare politiska omständigheter som förklarar hur det kan ske infiltration, och varför en sådan varje gång lyckats slå sönder rörelsen: det fattas politisk beredskap hos organisationens medlemmar eller den är otillräcklig. Det fattas politisk förberedelse av själva den miljö där guerillan verkar. Därigenom kommer den att verka i ett tomrum, den får inte informationer eller livsmedel och den har svårt till och med att skaffa sig elementär geografisk kunskap om den terräng den skall arbeta i. Det venezolanska exemplet visar här en mönstergill försiktighet och politisk förberedelse av en zon, och detta har uppnåtts genom att de som bor i zonen aktivt samarbetar. Vad som fattas är slutligen en politisk apparat för förbindelse med städerna. Genom en sådan apparat skulle man kunna samordna verksamheten med en helst legal massaktion i staden, genom propagandan föra ut mer kännedom om landsbygdsguerillan, i städerna sprida aktionsprogram och politiska manifest, säkerställa minimal försörjning med penningmedel och vapen, ammunition och livsmedel från resten av landet. Så har guerillan i Argentina, Paraguay och Peru byggt sin organisation.

Åtta lärdomar av det latinamerikanska guerillakriget

Alla dessa negativa erfarenheter har studerats av de latinamerikanska kamraterna som dragit följande slutsatser av dem:

(1) *Rekryteringen, den militära träningen och den politiska förberedelsen av den första kärnan av stridande måste genomföras på ett mycket omsorgsfullare sätt än tidigare.*

Gruppens homogenitet är ytterst betydelsefull, och det ringa antalet medlemmar (från 20 till högst 60) möjliggör en sträng sovring. På det sättet kan fara nummer ett undanröjas, infiltrationen. Det är överflödigt att här gå in på den tekniska sidan av förberedelsen. Man måste inse betydelsen av att den militära sekretessen bevaras till varje pris och att den fysiska träningen tillgodoses i lika hög grad som den militära. Guerillan är först en fruktansvärd exercis, med hårda marscher i svår terräng, innan den blir en serie militära strider som den för övrigt snarare skall undvika än söka. Här finns ingen plats för romantik. En student ur småbourgeoisin i staden är van vid ett minimum av bekvämlighet och kan inte utan exceptionella fysiska egenskaper uthärda guerillans strapatser mer än en vecka. I stället för att låta det naturliga urvalet fungera är det bättre att göra ett medvetet urval före operationernas början. I Venezuela är det högst få av de studenter som av entusiasm engagerade sig i de första försöken, som inte måst föras tillbaka till dalen efter några veckor, sjuka och utmattade. Majoriteten i Falcón består i dag främst av bönder, sedan av arbetare och sist (vi avser antalet) av intellektuella av småborgerligt ursprung (läkare, studenter etc.) som är utomordentligt motståndskraftiga såväl moraliskt som fysiskt. Slutligen tycks det i dag vara nödvändigt med nära kontakt mellan organisationerna i olika länder för att man ömsesidigt skall kunna utnyttja varandras erfarenheter och inte behöva upprepa samma organisationsfel. Det faktum att det

saknas ett slags informationsbyrå som omfattar den latinamerikanska kontinenten, för att inte tala om en mer omfattande organisation som representerar alla antiimperialistiska organisationer och inte bara kommunistpartierna, upplevs som en svår brist i den dagliga aktionen.

(2) *Men den väpnade kampen, uppfattad som en konst — i den dubbla betydelsen av teknik och uppfinning — har betydelse endast inom ramen för en politik som uppfattas som vetenskap.*

Grundvalen för den militära förberedelsen och organisationen av *foco* kan endast vara av politisk art. Den bestäms av en helhetsstrategi och av medvetandet om vilka intressen det gäller: de utplundrades intressen. Endast ett reformistiskt parti utan solid teoretisk grund kan betrakta upprättandet av en väpnad apparat som ett område för sig, sekundärt och regionalt.

Den väpnade kampens utveckling i Venezuela har lett till att det kommunistiska partiet utarbetar en helhetsstrategi som grundas på en teoretisk analys av den dubbla makten (den formella och” den reella) inom den halvkoloniala staten och av de primära och sekundära klassmotsättningarna i ett samhälle, som plötsligt ändrade karaktär omkring 1920 när man började exploatera oljetillgångarna. Det är inte fråga om eftertionalisering, ty denna strategi och denna teoretiska analys stod på dagordningen vid partiets 3:e kongress, alltså innan landsbygdsfronterna hade öppnats ; det gäller att ge kampen ett konkret mål och placera in den i ett konkret sammanhang.

I dag står kommunistpartiet i Colombia också inför detta alternativ: att uppfatta guerillan i Marquetalia som organiserades och leddes av bondeledaren Marulanda som en strikt regional och tillfällig företeelse, dvs. att beröva den dess framtid och dess meningsfullhet inom en strategisk helhet och alltså låta den dö, i politisk och fysisk mening — eller att revidera sina dogmatiska teser om den fredliga övergången, om valallianser, om deltagande i vissa komedier inom det ”medborgerliga” livet i Colombia, om försvaret av de demokratiska friheterna etc. och omvärdera den colombianska revolutionens framgångslinjer i deras helhet.

Den väpnade kampen i Latinamerika får på inga villkor uppfattas som en paroll, ett imperativ eller ett botemedel i sig. Väpnad kamp — av vem, när, var, med vilket program, vilka allianser? Det är de konkreta problem som ingen i världen kan lösa in abstracto, i de nationella avantgardernas ställe. Det är de som ensam bär hela tyngden av detta politiska ansvar. Med andra ord, en *foco* kan inte inom sig själv utarbeta sin strategi utan att döma sig själv till nederlag. Den är ett moment vars plats skall bestämmas inom ramen för en strategi, som accepterar att införliva den med sig just som ett väsentligt moment. Reformismen inom vissa latinamerikanska partier har utkristalliserats kring frågan om den fredliga övergången, och de revolutionära strömningar som i praktiken visat sin opposition, har drivits att betrakta den väpnade kampen som ett mål i sig. Man undgår alltså inte reformismen genom att acceptera principen att den väpnade kampen är en kampform bland många (man bestrider sällan våldets teoretiska möjlighet men man hänvisar det med en lärd formulering till att helt enkelt förbli en teoretisk möjlighet, medan man slingrar sig ifrån de reella uppgifterna).

Om det är sant att ingen analys av de objektiva förutsättningarna automatiskt leder till slutsatsen att en *foco* måste upprättas, så är å andra sidan ingen väpnad kamp möjlig utan analys av dess historiska villkor. Det är obestridligen på det sättet att vissa ”castristiska” organisationer eller rörelser som betecknar sig så, i opposition mot den positivistiska och höger-avvikelsen inom vissa kommunistpartier har hamnat i voluntarism och skapat en landsbygdsguerillans mytologi. Castrismen har ingen del i sådana företeelser.

I sin militära aktivitet begagnar en *foco* ständigt politiska kriterier i valet av lokala allianser (med eller mot de rika bönderna), i valet av mål eller av själva principen för ett angrepp (angripa en regeringskolonn av unga inkallade eller dra sig undan och undvika strid, för att inte stöta från sig sina naturliga bundsförvanter). I ett fall som det sistnämnda går den venezolanska guerillan inte till angrepp, den markerar sin närvaro genom flygblad som satts

fast vid trädgrenarna längs stigarna i skogen. Men också när den bildas, har *foco* en politisk förutsättning: valet av tidpunkt och plats är beroende av den politiska situationen i dess helhet och av en dialektisk analys av dess utvecklingslagar. Den plats som en landsbygdshärd intar i den nationella kampen som helhet är aldrig densamma i de olika länderna. Man kan inte ge en härd i Tucuman (norra Argentina), dvs. i ett land där ett utvecklat industriproletariat koncentrerats till huvudstaden, samma politiska betydelse och därmed samma militära taktik som en andinsk härd i Peru, där 70 % av befolkningen lever av jorden.

Amerika har för inte länge sedan upplevt två former av väpnad kamp som fann sin politiska strategi helt inom sin egen ram.

Den första och mest fruktansvärda var inbördeskriget i Colombia, som utlöstes av mordet på den liberale ledaren Gaitán den 9 april 1948. Dess spår lever kvar i "bandolerismen" och i det kroniska våldsklimatet. Enligt officiella uppgifter dödades i detta tioåriga krig 200.000 människor, enligt mer sannolika uppgifter från liberala partiet 300.000. Vad återstår som resultat av denna väldiga konvulsion som i grymhet övergick varje annat krig? Några stabiliserade zoner där böndernas självförsvar byggts ut, exakt de zoner som under kriget skapade en politisk organisation och en politisk ledning åt sig (alltså en sträng militär disciplin). Bortsett från regionerna Galilea, el Pato, Sumapaz och södra guerillafronten i Tolima, där kommunistiska partiet hade förmått upprätta ett enhetskommando för bondearméerna och skapa en institutionell ordning, upplevde landet i övrigt ett anarkiskt våld utan annat mål än att besvara våldet från motståndarsidan (liberala eller konservativa partiet), utan organisation och utan ledning. Men aldrig ställdes frågan om makten, vare sig av kommunisterna eller av de mest avancerade liberalerna. En nationell konferens för guerillan, i Boyaca 1952, ledde inte till något resultat, och de 13 "kommandon" som opererade över hela landet kunde aldrig förenas eller ens samordna sin aktion. Om det någon gång funnits ett "folkligt" våld, framsprunget "underifrån", fött direkt på landsbygden, utan att det förekommit några "småborgerliga intellektuella från städerna" eller någon "konstlad och för bondemiljön främmande agitation", — för att citera uttryck som använts om den venezolanska revolutionen — så var det just den explosion av grymma jacquierier som Colombia genomlevde fram till 1958. Man fick vänta till 1964 innan frågan om den politiska makten ställdes av guerillan i Marquetalia, den första som skapade en organisation åt sig, definierade sina mål, fastställde etapperna, kort sagt gav en mening åt sin aktivitet. Det har kostat mycket blod att nå fram till en kritik av spontanismen, och det står klart att om guerillan i Marquetalia av brist på politisk apparat under nationell ledning inte lyckas att samordna sig med en massrörelse i andra regioner, kommer den inte att ensam kunna bära hela tyngden av den repression som förbereds.

En annan form av massvåld i senare tid — en form som visar att terrorismen inte bara är ett småborgerligt attribut — var den terrorvåg som skakade Argentina under år 1959 och början av 1960. Denna terror uppstod spontant i basen för de peronistiska arbetarfackföreningarna och det peronistiska ungdomsförbundet som protest mot Frondizis förräderi, mot undertecknandet av oljekontrakten, för att uppnå att Fackliga centralorganisationen återställdes till arbetarna (den hade ockuperats 1955 av militären och sedan upplösts) och för Peróns återkomst etc. Man räknar med minst 5.000 attentat under perioden 1958-1960. Det var en rörelse av stor betydelse men den byggde på isolerade grupper, t. o. m. på individuella terrorister, det fanns ingen förbindelse mellan grupperna, inget program, ingen ledning. Rörelsen började som ett slags stöd till de då illegala strejkerna. Arbetarna placerade bomber i företagen (i en bagarstrejk placerades bomben i kvarnen eller direkt i bageriet, och man gjorde likadant med de statliga företagen, telefon, elektricitet etc.) för att framtinga stängning eller som repressalier. Rörelsen spreds snabbt och blev en daglig aktivitet utan klara mål: bomber på gatan, under bilar, mot en fastighetsfasad, var som helst. Slutligen lyckades några grupper av unga arbetare ge denna våg av spontana protester en inriktning, och bomber kom till an-

vändning mot de imperialistiska ambassaderna, Brittiska kulturfonden, den nordamerikanska informationstjänsten. Men polisen hade ingen svårighet att få tag på terroristerna och arresterade dem, då de inte hade någon seriös hemlig organisation. En trade-unionistisk ledning bemäktigade sig Fackliga centralorganisationen som återupprättades 1961. Rörelsen upphörde då "Conintes-planen" antogs (ett slags belägringstillstånd som infördes av Frondizi), och mot de arresterade terroristerna tillämpade domstolarna undantagslagar. Denna terrorism har naturligtvis ingenting att göra med den venezolanska "terrorismen" som systematiskt riktas mot imperialismens ekonomiska infrastruktur (pipe-lines, oljebrunnar, stora varuförråd, banker, nordamerikanska militärmissioner). Den visar ännu en gång hur välgrundat Lenins uttalande är, att terrorism aldrig kan användas som reguljär och permanent politisk aktionsform utan endast i samband med "den slutgiltiga stormningen"; att den inte i och för sig står i motsättning till en masskamp i ett klimat av illegalitet och repression, men att den kan komma i motsättning till den om den inte maximalt eftersträvar att inordna sig i det politiska sammanhanget (det finns naturligtvis aldrig någon terrorism eller väpnad kamp som är "ren och snygg" utan fel och orättvisor, och dessa kan korrigeras bara i själva praktiken). I Argentina medförde terrorismen från 1960 en nedgång i arbetarmassornas kampvilja och en klar hämning av den revolutionära kampen.

Det negativa resultatet av dessa historiska erfarenheter motsäger emellertid inte nödvändigheten av väpnad kamp, uppfattad som den politiska kampens högsta form. Den bekräftar tvärtom på nytt

(1) att skapandet av en guerillahärd på landsbygden måste underordnas en ingående politisk analys: det krävs en analys i klassmässiga termer av de nationella motsättningarna för att den skall kunna välja tidpunkt, plats och form för sin aktion;

(2) att en guerillahärd inte i och för sig utesluter fredlig masskamp, i fackföreningarna, parlamentet, pressen, även om de venezolanska erfarenheterna visar att de legala kampformerna är ytterst vanskliga och inte tillåts länge sedan den väpnade kampen satt in, eller tenderar att fjärma sig från härden och leva sitt eget liv (eller förvandlas till alibi och betäckning för dem som inte velat den väpnade kampen).

Saken kan också uttryckas så att en höjning av formerna för folkets kamp långt ifrån att upphäva behovet av "normal" politisk apparat och ledning måste åtföljas av en höjning av medvetandenivån och av den politiska organisationens nivå. Det öppna motståndet mot väpnad kamp från vissa ledningar för de latinamerikanska kommunistpartierna (Peru, Colombia, Argentina, Chile, Brasilien) skulle inte behöva bero på bristande mod eller bristfällig materiell beredskap utan på den låga teoretiska och politiska nivån. Dessa ledare vet att om ett "folkkrig" (som kubanerna kallar guerillakriget) skulle utlösas, skulle de tvingas ge plats för en ny generation av ledare som skolats i och genom kriget, så som fallet är i dag i Venezuela och framför allt i Guatemala.

(3) *Existensen av ett avantgardesparti är emellertid inte ett absolut förhandsvillkor för att väpnad kamp skall inledas.*

På den punkten har den kubanska revolutionen visat att *i det stadium av revolutionen som upproret betecknar*, är det visserligen en ofrånkomlig nödvändighet att ha en fast politisk organisation och ledning (26 juli-rörelsen) men att man kan undvara ett arbetarklassens marxistisk-leninistiska parti. Låt oss precisera: det gäller stadiet för makterövringen. Ty skapandet av detta parti blir ett oeftergivligt villkor för byggandet av ett socialistiskt samhälle. En nationell befrielsekamp på antiimperialistisk grundval kan inte föras under marxismen-leninismens eller arbetarklassens egid under de latinamerikanska förhållandena, som kännetecknas av en numerärt ganska svag arbetarklass, ofta genomträngd av reformism och aristokratiserad genom de relativt höga löner som betalas i de nationella och utländska monopolens stora företag. Partiet kommer att skapas och välja sina kadrer genom den

naturliga befordran som sker i själva befrielsekampen, så som man gjorde på Kuba. Med andra ord, teorin om avantgardet — som man ställer mot *foco*-teorin och varmed man menar att partiet måste skapas före varje försök till guerilla eller väpnad kamp — tycks inte motsvara den sydamerikanska verkligheten. Detta är tydligt i Argentina, där alla vänsterrevolutionära grupper och partier söker att, vart och ett på sitt håll, bli avantgardesparti för arbetarklassen som är ”alienerad” av den peronistiska ideologin och i sin helhet fiendtlig mot kommunistiska partiet på grund av dess sekteristiska anti-peronism. Denna inställning ledde partiet till att mer än en gång alliera sig med reaktionen mot peronismen och till och med förmå fackföreningarna att ingripa på militärens sida, t. ex. efter 1955 års ”Revolución Libertadora”, den revolution som avsatte Perón. Den argentinska vänstern vägrade ge ens moraliskt stöd åt EGP, därför att denna vänster helt och hållet ägnade sig åt den evangeliska uppgiften att tränga in med sitt budskap i olika företag genom att dela ut marxistiska broschyrer vid ingången.

(4) Man kan inte uppskjuta den politisk-militära organisationen. Man kan inte åt själva kampens utveckling hänskjuta problemet att åstadkomma den.

De efter-kubanska förhållandena — som betyder minskad överraskningseffekt till guerillans förmån, större politisk och militär beredskap på fiendesidan — tillåter av allt att döma inte samma empirism på den punkten som Kuba. En guerillahärd kan i regel inte bestå utan en organisation för kontakt mellan landsbygd och stad, inte bara för att säkerställa det politiska sambandet utan också med hänsyn till försörjningen med vapen, pengar, nya deltagare från staden eller andra regioner, propagandamaterial, livsmedel. Ty att en guerillahärd skulle kunna bestå uteslutande med hjälp av det den kan skaffa sig i bergen är en ren myt, särskilt gäller det vid inledningen av dess aktion. Den kan slutligen inte klara sig utan en lokal organisation, även om den är ofullständig på många sätt, bland befolkningen i bergstrakterna (denna befolkning är fåtalig och spridd) och i de zoner där man håller kontakt med yttervärlden, ”låglandet”, som är av avgörande betydelse för försörjnings- och informationslinjerna. Pyramidens topp utgörs alltså av kärnan till den framtida folkarmén, en handfull män som är experter, som är rörliga och som ständigt förflyttar sig för att undgå att lokaliseras av fienden eller av grannbyns bönder som vid minsta oförsiktighet kan upptäcka dem, och även för att mångdubbla kontakterna med befolkningen. Denna rörlighet gör att de förefaller vara mycket talrikare än de i själva verket är. Denna pyramid kommer naturligtvis aldrig till stånd innan en *foco* skapats, annars skulle det ta två tusen år innan revolutionen kunde börja. Pyramiden byggs från två håll, från basen och toppen, och den representerar alltid en dialektisk process av sin egen förstörelse och sin rekonstruktion på en solidare grund. Organisationen för kontakt mellan berg och stad, stad och berg (bestämda etapphus och avlösningspunkter, fordon för transport av materiel och frivilliga på extremt bevakade stigar och vägar, radiosändare och mottagare etc.) är uppenbarligen den som är mest sårbar när repressionen sätter in, därför att den måste arbeta ”hos fienden”, i småstäder och landsortssamhällen som är glest befolkade och därmed lätta att kontrollera. Det är på det området de största riskerna möter, det är där som repressionen på Kuba liksom i Venezuela mest kännbart lyckades kapa organisationen i toppen. Detta är ännu ett skäl att ägna den största omsorg åt förberedelsen och upprättandet av denna organisation i pyramidform, ett skäl alltså att inleda operationerna eller att bege sig till bergen när denna organisation redan har upprättats. Därigenom undviker man risken att tvingas improvisera, även om den risken aldrig helt kan elimineras. Marginalen för improvisation och omställningar under operationernas gång har starkt minskat efter Kuba.

(5) I det underutvecklade Amerika där bondebefolkningen dominerar kan man med varaktigt resultat propagera den revolutionära ideologin endast med utgångspunkt i en upprorshärd.

Mot guerillan ställs ofta den uppfattningen att man först måste skola bondemassorna, att man först av allt måste utveckla ett politiskt medvetande hos de exploaterade. Man säger inte hur men man säger att detta är en nödvändig förutsättning för väpnad kamp. I verkligheten tycks

de två uppgifterna betinga varandra, man måste genomföra dem båda samtidigt. Det finns inte en *foco* som inte har till omedelbart mål att politiskt utveckla bönderna i de kringliggande trakterna, och det finns ingen intressekamp som organiserats av bönderna vilken inte måste stödjas av den väpnade kampen om den inte skall kvävas av repressionen.

Det råder inget tvivel om att Hugo Blanco i Peru under några år av praktisk verksamhet för att bilda fackföreningar i Convención-dalen för *arrendires* (arrendatorer med nyttjanderätt till en del jord som tillhör latifundisten som uppbär jordränta i form av arbete) gjorde mera än vänsterns alla partier tillsammans på trettio år. På två år skrev 30.000 indianska bönder för första gången i sitt liv in sig i fackföreningar för försvar av sina intressen tack vare Hugo Blancos och en handfull fackliga ledares aktivitet. Men sommaren 1961 när lantarbetare och arrendatorer beslöt att inte betala räntan till latifundisterna fick dessa genast stöd från statsmakten som intervenerade med armén, och soldater skickades till Cuzco. De angränsande områdena var också beredda att gå till aktion om det bara visade sig att bönderna i Cuzco kunde bjuda motstånd. Dessa hade inga möjligheter. Några anarkiska aktioner från deras sida gav armén förevändning att vidta massiva repressalieåtgärder mot bönderna själva. Hugo Blanco som var ensam och inte hade någon fast bostad i regionen, kunde undkomma. Bönderna kände sig förrådda. Ingen försvarade dem mot armén. I valet mellan livet och fackföreningen valde de livet. Räntan betalades på nytt till latifundisterna. Blanco lämnades åt sitt öde av medlemmarna i sin egen fackliga organisation som i sin tur kände sig övergivna av Blanco. Denne hade inte varit i stånd att föra rörelsen över till upprorets fas, av brist på vapen, pengar, kadrer och framför allt stöd från de nationella politiska organisationerna, som lät honom falla ... Blanco upptäcktes av armén i maj 1963, sjuk och isolerad i en koja i bergen. Han fördes som fånge till Arequipa där han i fängelset ännu väntar på sin process som regeringen uppskjuter för att slippa mer publicitet om ”affären Blanco”. Arbetet med att fackligt organisera de arbetande i Cuzco har i alla fall haft resultat som repressionen inte kunnat helt utplåna. Nya fackföreningar har bildats, denna gång med fullt stöd från de revolutionära partierna, ockupation av obrukad jord har skett varje år och på den ockuperade jorden vägrar bönderna åter att betala ränta till ägarna, som aldrig haft en tanke på att odla upp den. Det framgår emellertid klart av Blancos erfarenhet att den fackliga och politiska kampen i områden med agrar feodalism, under nuvarande förhållanden av brutal fysisk bestraffning, medför en tillbakagång (i bästa fall temporär) av kampen, gör bönderna modlösa, komprometterar till och med idéerna om social befrielse eftersom de själva får svida för bakslagen medan propagandisterna inte bär” följderna tillsammans med dem och för dem.

Samma företeelse i stort sett i Brasiliens nordost-område. Bondeligorna har utfört ett ojämförligt agitationsarbete sedan de bildades av Juliao 1954.¹⁵ De har framtvingat betydande förbättringar, t. ex. avskaffat jordräntan på en del ställen, utsträckt de fackliga bestämmelserna till sockerrörs-arbetarna vid kusten som fått en garanterad minimilön (35.000 cruzeiros i mån.) — fast denna ökning också beror på sockerprisets höjning på världsmarknaden efter blockaden mot den kubanska exporten. Julian sysslade f. ö. inte särskilt mycket med lantarbetarlönerna. Men vad hände i Nordost-området efter den militära statskuppen? Latifundisterna återvände, de Ligamedlemmar som var kända fördrevs från jorden eller från ”ingenio”, företagarens eget sockerbruk, med förbud att arbeta på något som helst annat ställe. Bondeligornas ansvariga ledare mördades, plundrades, torterades (Marcio Alves, journalist vid *Correo du Manha*, fick tillträde till ett av fängelserna i Recife och fick se de torterade; två av

¹⁵ Francisco Juliãos Bondeligor, som varit en lönsam myt att exportera, hade aldrig den politiska betydelse som man i Europa tillmätte dem. Brist på organisation och disciplin, Juliãos oförmåga att skapa en sammanhängande ideologi och en strategi, överskattning av böndernas revolutionära roll, allt detta gjorde att Ligorna inte förmådde utvecklas och bilda en verklig politisk organisation, vilket Julião ville mot slutet, då han 1961 grundade ”Tiradentes”-rörelsen som blev ett misslyckande. Julião tycks ha känt sin begränsning bättre än hans medarbetare gjorde, och han hade ibland svårt att hävda sig mot dem. En dag när rörelsen redan höll på att ebba ut, skrev han: ”Den enda titel vi åstundar är den enkle sociale agitators, om vi förtjänar den.”

ledarna hade blivit vansinniga till följd av tortyren, de hade drabbats av afasi och började tjuta så snart de såg en militäruniform). Minimilönen för sockerrörsarbetarna har ännu inte upphävts (några officerare ur 4:e armén som är förlagd till Recife, höll tillbaka sockerbruksägarnas offensiv) men det tycks bara vara en tidsfråga. Med andra ord, en vit terror. Och bönderna som står försvarslösa får ta emot slagen ännu en gång. Efter den väldiga vågen av förhoppningar förstår man hur djup deras misströstan är.

Om man betänker vad det leder till, är det i dag nästan brottsligt oansvarigt att kasta ut dessa bondemassor, spridda, analfabetiska, bundna till sin jord, utan någon möjlighet till flykt (som den politiske agitatorn har, han som kommit från en annan trakt), i en social eller politisk kamp som ofelbart utlöser en repression, där bara en tränad och förberedd *foco* skulle kunna bjuda motstånd. Också guerillan blir tvingad att retirera inför trupperna, men den kan alltid registrera de förbrytelser som begås mot bönderna, hämnas dem genom blixaktioner och genom att likvidera officerare som av en bondetribunal dömts som skyldiga. Enbart dess existens, även på avstånd, återger hoppet till bönderna som känner sig försvarade, tycker sig ha "betäckning".

De analfabetiska bönderna, som är utan tidningar och radio, nedsövda sedan århundraden i den feodala regimens "sammhällsfred", och som kallblodigt mördas av latifundisternas privata polis vid första tecken till revolt, kan inte vakna och resa sig ur sin apati och få ett politiskt medvetande genom något slags meditation, genom tankearbete eller läsning. De kommer endast fram till medvetande genom daglig kontakt med män som delar deras arbete, deras levnadsvillkor, och hjälper dem att lösa de materiella problemen. När de kastas ut i det revolutionära kriget kommer de att förvärva den praktiska erfarenheten av motstånd mot repressionen och av en jordreform, som begränsas till ett befriat område. Om de från fienden kan återerövra en bit fruktbar jord som tillhör en latifundist, betyder detta mer som propaganda än hundra illustrerade broschyrer om sovchoserna i Ukraina. De objektiva livsvillkoren för bondemassorna i de flesta av Latinamerikas länder gör att praktiskt taget bara en form av politisk propaganda och skolning är möjlig: den som sker genom handling, genom böndernas egen praktiska erfarenhet.

Problemet framstår ännu klarare om man tänker på de indianska samhällena, som sedan kolonisationen lever inneslutna i sin egen värld och periodiskt utsätts för massakrer av de vita; från södra Colombia till norra Argentina är det de som bär den största tyngden av den feodala utsugningen. Majoriteten av befolkningen är indianer i Ecuador, Peru och Bolivia, det vill säga de talar inte spanska utan aymara eller quechua. Vilken kontakt kan det finnas mellan den politiska eliten i Lima eller Guayaquil där landets politiska kadrer är samlade, och ett sådant samhälle på en högslätt där en feodal kyrkoherde är den högste bestämmande (han har ännu i vissa regioner i Ecuador rätten till första natten med indianens brud)? Den som kommer och grumlar friden i samhället dödas av lantpolisen (ibland av indianerna själva som man har hetsat upp) med kazik-kyrkoherdens välsignelse. För att överhuvudtaget komma in i de indianska samhällena måste man forcera de styrkor som av tradition kontrollerar det: "bondeledare" som representerar regeringspartiet och centralmakten; polisens eller arméns trupper, de kyrkliga myndigheterna, latifundiernas förvaltare eller latifundisterna själva, allt sammantaget bildar kring byarna ett tjockt skal som ytterligare förstärks av språkskillnaden.

Man vet att de bolivianska gruvarbetarna lyckats skapa kontakter med den indianbefolkning som bor kring gruvorna i departementet Potosi. Regeringen är inte längre i stånd att hantera indianerna som den vill, för en brödbit eller en butelj *chicha*. De är beväpnade, de väljer själva sina byansvariga, de studerar med hjälp av gruvarbetarfackföreningarnas radiosändningar på quechua. Gruvarbetarfederationen disponerar över tretton betydande radioanläggningar som är fördelade på de tretton viktigaste gruvorna och sköts av en lokal facklig kommission. Dessa unika möjligheter till ett massarbete bland de indianska bönderna i närheten av gruvcentra beror på ett kraftförhållande som är gynnsamt för gruvarbetarna.

Dessa måste ändå med sitt liv och med en oavlåtlig kamp betala för rätten att ha dessa radiostationer som man lyssnar till i hela Bolivia utan att regeringen kan göra annat än skicka sina knektar mot gruvområdena. Den 28 april 1964 dödades fem gruvarbetare då de försvarade radion i Huanuni nära Oruri mot ett massivt angrepp som leddes av regerings-trupper. Det slogs tillbaka i en nattlig motoffensiv, med dynamit och gevär, av alla vapenföra män i Huanuni. Dessa radioanläggningar är frukten av gruvarbetarnas resning 1952 som förde MNR till makten och gjorde det möjligt för arbetarnas fackföreningar att snabbt sätta upp en militär apparat och en propagandaorganisation; i dag måste de med vapen i hand försvara den mot samma MNR. Man kan alltså inte använda det bolivianska exemplet som argument för att hävda att ett massarbete är möjligt utan väpnad kamp, utan möjlighet till självförsvar för bönderna. Upprorshärd och härd för politisk propaganda har en och samma funktion.

(6) Nödvändigheten att underordna den väpnade kampen under en central politisk ledning får inte leda till att den politiska apparaten skils från den militära.

Denna slutsats som i sig är abstrakt, har framgått ur mångfaldiga erfarenheter av splittring, som uppstått mellan motståndsrörelsen i inlandet och en politisk ledning som befinner sig i landsflykt eller i huvudstaden, som ju också kan fungera som asyl eller exilort. Arbetsfördelningen mellan dem som verkställer och dem som leder tycks ha framtvingsats av kampens konkreta förutsättningar, *i början*. En ledning eller en caudillo skickar en grupp hängivna anhängare upp i bergen, dirigerar dem på ganska stort avstånd och desavuerar dem om de misslyckas. Detta är det traditionella förloppet i Sydamerika. Castrismen har fullständigt brutit med det mönstret. Betancourt, ledare för "Acción Democrática", vistades i landsflykt i Puerto Rico medan ledarna för motståndet i inlandet, Luis Pineda och Alberto Carnevali, mördades av Pérez Jiménez sedan det planerade upproret 1951 misslyckats. Alla de ledande "castristerna" ledde däremot, liksom Fidel, personligen guerillan. Det finns ingen abstrakt castristisk rörelse, det finns revolutionära ledare som i varje land upptar den långa caudillo-traditionen och sätter sin prägel på en nationell organisation sedan de inför alla de kämpande kamraterna bevisat sin duglighet.

Den dubbla ledningen leder snabbt till konflikter mellan inre och yttre organisation. Vanligtvis tillhör guerillakämparna och deras ledare den nya "kubanska" generationen och har inte tillägnat sig de reflexer som utvecklats hos politiker som vant sig vid ett borgerligt liv och som fördärvar partiernas ledning. Skillnaden mellan de två världarna, det revolutionära krigets och den legala kampens (eller den kamp som vill vara legal, som fallet är med de förbjudna kommunistpartierna), skapar sedan oöverstigliga politiska meningsskiljaktigheter. Men den politiska tyngdpunkten förskjuts ofrånkomligen till dem som kämpar i inlandet, i direkt kontakt med folket och med fienden. Varifrån skall den yttre ledningen få sin auktoritet, över vem skall den utöva den? I bästa fall hinner den slå back och undgå alltför allvarliga törnar. Det skulle vara fel att tro att de revolutionära ledarna i exil på Kuba eller i de socialistiska länderna "kommenderar sina trupper per telegram". Om de vill bevara sin representativa ställning underordnar de sig de nya ledarna på den inre fronten och gör inte så många flammande deklamationer. De andra bildar de vanliga delegationerna vid internationella kongresser, vilkas principdeklamationer man kan läsa i pressen.

Farorna med en dubblering hotar från båda hållen. Där är "politikernas" förräderi, helt öppet beträffande guerillan i Paraguay (de borgerliga ledarna, liberaler och febrerister, ur "14 maj-rörelsen", tvekade inte att för Stroessner avslöja de förberedelser som de unga inom rörelsen sysslade med, för att inte bli skjutna åt sidan av dem), guerillan i Argentina (Uturunkos lämnades 1959 i sticket och ignorerades fullständigt av den högsta peronistiska ledningen som utnyttjade situationen för att avlägsna John William Cooke från peronisternas ledning) etc. Men där är också den politiska desorienteringen och "militärens" anarkiska framstötter som utan kadrer och konkreta direktiv och utan egentlig politisk erfarenhet riskerar att sätta den väpnade kampen i framtiden på spel. För att möta dessa två faror förefaller den castristiska

inställningen, *sammansmältning av den politiska och den militära ledningen*, som överensstämmer med den bolsjevikiska och ännu mer med den kinesiska traditionen, att vara *ofrånkomlig*.

På den här punkten är erfarenheten från Venezuela instruktiv.¹⁶ FALN skapades genom en enhetsfront mellan redan etablerade partier, kommunistiska partiet och Revolutionära vänsterrörelsen (de hade redan tidigare en kollektiv ledning), vidare genom anslutning av oberoende personligheter eller sådana som kommit från andra organisationer samt militärer (i 4 maj-rörelsen finner vi de revolterande från Carupano och i 2 juni-rörelsen de revolterande från Puerto Cabello). Detta förhållande liksom den omständigheten att kampen förs på vitt spridda ställen över territoriet förklarar att det inte finns någon nationell ledare i Venezuela, någon ”venezolansk Fidel”.

Mot bakgrunden av den situationen är dialektiken i de politisk-militära relationerna inom den venezolanska revolutionen rik på lärdomar. Den dialektiken skulle kunna renodlas i två moment:

A. I en första etapp, separation mellan den framväxande väpnade kampens apparat och den politiska ledningens organ. 1960-1961, separation mellan kommunistiska partiet och självförsvarsgrupperna. 1962-1963, organisk separation mellan Nationella befrielsefronten som är det politiskt ledande organet, och den nationella befrielsens väpnade styrkor, ”befrielsefrontens väpnade arm”.

I början var partiets ”specialapparat” hemlig även inom själva partiet. När det systemet först började lossna, med beslutet att göra motstånd mot den växande repressionen som spontant fattades 1960, berodde det inte på att partiledningen skulle vara inkompetent att sköta den hemliga organisationens tekniska frågor eller på politiska förbehåll, även om det är sant att kommunistpartiet häftigt bekämpade en del väpnade grupper som anarkiskt uppstått på dess flyglar. De väsentliga orsakerna låg säkert mera i följande faktorer:

Det politiska beslutet att fortsätta den parlamentariska och legala aktionen ända till slutet, att bevara partiets press och offentliga lokaler, att fortsätta en klassmässig facklig aktivitet trots repressionen, in i det sista, ända tills regeringen Betancourt (oktober 1963) krossade de sista demokratiska rättigheterna, upphävde den parlamentariska immuniteten för kommunistiska partiets och MIR:s deputerade och senatorer och drev dessa partier i fullständig illegalitet. De deputerade fördes direkt från kongressen till fängelset.

Nödvändigheten att till det yttersta uppmjuka kommunistiska partiets vertikala struktur (den demokratiska centralismen, nödvändig för partiets funktion i fredstid men livsfarlig i den illegala kampen). Att bibehålla strukturen hade f. ö. blivit omöjligt i praktiken genom det undantagstillstånd som händelsernas snabba utveckling skapade, nödvändigheten att iaktta illegalitetens regel om minsta möjliga kontakter och splittringen av de politiskt ledande organen som drabbats av repressionen. ”Om man vid en truppörelse skulle vara tvungen att rådfråga centralkommittén för att få klartecken till sprängning av en strategisk bro, skulle man ganska säkert få spränga bron en vecka sedan det regemente som man ville stoppa hade passerat”, sa en ledare för ett ”detachement”.¹⁷

Det elementära säkerhetskravet. För att skapa en landsbygdsguerilla krävs en hög grad av revolutionär mognad. Det är i städerna man måste organisera självförsvaret, ty det är där som repressionen sätter in (massdemonstrationer skingras genom beskjutning, partilokaler vandaliseras, militanter arresteras eller likvideras etc.). Men de gamla militanterna i kommunistpartiet, som särskilt i Caracas (där partiet vid valen 1958 blev det näst största) inte hade någon

¹⁶ Vi saknar tyvärr en analys av de händelser som ägt rum efter 1963 och av de reorganisationsåtgärder som vidtagits av de venezolanska revolutionärerna.

¹⁷ Descatamento: 3 plutoner. En pluton omfattar 3 taktiska stridsenheter.

anledning att gömma sig, i det demokratiska rus som följde sedan Pérez Jiménez” störtats, var till största delen inget att räkna med och f. ö. lätta att kontrollera. En statsapparat med oförändrat klassinnehåll låter sig däremot inte sövas av dessa tillfälliga rus, den förbereder kriget. Därför är det nödvändigt att låta dessa militanter hålla på med de legala uppgifterna och att skapa en parallell självförsvarsorganisation som består av okända eller politiskt mindre kända personer som alltså är mindre sårbara för repressionens attacker, åtminstone till en tid.

B. Det utvecklas alltså en militär organisation i städerna. Den försöker slå tillbaka, den organiserar sig så småningom genom praktiken. Självförsvarsaktionerna och så småningom aktioner som har karaktären av motoffensiv intensifierar repressionen. Denna skadar mera de revolutionära partiernas politiska apparat som är mer utsatt på grund av halvlegaliteten och därför att den är bättre känd av polisen. Partiets gamla organisation tunnas ut (lokaler stängs, tryckerier förstörs, tidningar censureras etc.). De mest vacklande elementen lämnar kampen, partiet drar sig tillbaka. Det är den krävande flaskhals som alla befrielseörelser befinner sig i vid övergången till väpnad kamp. Men denna kamp skapar nya uppgifter, ökar rytmen i sina aktioner därför att repressionen ökar, gör det nödvändigt att fortsätta framåt, fylla luckorna, rätta till felen, kort sagt att bjuda motstånd. En gren av organisationen i staden som har ett långsiktigt strategiskt perspektiv förbereder och organiserar under denna tid (år 1962) *focos* för en landsbygdsguerilla. Man tycks ha velat utveckla flera härdar på en gång i syfte att splittra fiendens styrkor, ty under år 1962 uppstår härdar i sex olika stater (Merida, Zulia, Miranda, Lara, Trujillo, Falcón). Nackdelen med denna taktik blir snart uppenbar. Att förse så många spridda zoner med män, vapen och livsmedel av alla slag är omöjligt. Och mellan de olika härdarna saknas ofta politiska eller militära förbindelser. På grund av bristande erfarenhet av detta slags kamp, brist på allvarlig militär förberedelse och terrängkänedom samt oförsiktighet med militära hemligheter, blir slutet tragiskt för många av dessa försök, där nästan enbart studenter deltar. Men på grundval av dessa erfarenheter och nu med verklig insikt om ansvaret, beger sig grupper av arbetare, bönder och revolutionära intellektuella som skaffat sig perfekt kännedom om terrängen, upp i bergen. Våren 1962 bildas Charalfronten under ledning av ingenjören Juan Vincente Cabezas, och i staten Falcón bildas ”Leonardo Chirinos”-fronten under ledning av Douglas Bravo, som tidigare studerat juridik och varit fabriksarbetare.

C. På grund av de mycket svåra materiella och moraliska förhållanden som stadsguerillan måste arbeta under, behärskar den inte alltid situationen utan begår taktiska fel (attacken mot El Encanto-tåget i oktober 1963). Detta utnyttjas av regeringen som förstärker repressionen maximalt och därvid får hjälp av USA:s agenter och pengar, som strömmar till Caracas. Arresteringarna av politiska ledare som stannat i huvudstaden för att den politiska ledningen skall fungera, trots att deras säkerhet blir alltmer prekär, gör stadsorganisationen desorienterad. Det visar sig att stadsguerillan som är inbegripen i ett praktiskt taget frontalt inbördeskrig mot polisen, nationalgardet och armén under sommaren och hösten 1963, inte är i stånd att krossa den repressiva apparaten. Förlusterna i människoliv är omätliga och resultatet motsvarar inte på något sätt ansträngningarna. Den kan alltså inte ha den strategiska betydelse som vissa sektorer av ”upprosvrarna” (särskilt bland MIR-ungdomen) ville tillmäta den.

Medan kampen i städerna pågår längst framme på scenen utvecklas och stärks samtidigt landsbygdsguerillan i tysthet. Dess ledare och kämpar förvärvar allt större politisk och militär erfarenhet. Och det överraskande inträffar att fast kontaktorganisationen Caracas-landsbygdsguerillafront rivs upp (radiosändare tystas, kurirer och ansvariga för förbindelsevägar och vapenförsörjning arresteras etc.), så medför detta inte att själva härdarna paralyseras. De ökar sin aktionskapacitet, förstärker sina stödpunkter och vidgar rekryteringen bland bönderna på orten. Man kan alltså avskära broarna mellan FLN och FALN:s landsbygdsenheter utan att de senare hindras utveckla sig, fast de är hänvisade till att klara sig själva. Guerillaledarna är ogripbara, de dödförklaras hundra gånger av pressen, men de dyker upp igen på andra ställen

och folket börjar förvandla dem till myter, som når städerna och i sin tur bidrar till att mobilisera dessa. Landsbygdsguerillan framstår som den enda permanenta och solida apparaten, den tillväxer och den kan hålla sig utom räckhåll för den väpnade repressionen.

D. I Caracas och de andra städerna har de politiska fångar som genom mod och uppfinningsrikedom lyckats fly, och de ledare och militanter som lever i en ständigt mer riskfylld illegalitet, bara en utväg: att söka sig till de zoner som stabiliserats eller befriats av guerillan. På grundval av de strukturer som funnits hela tiden sedan guerillan började men som konsoliderats genom att den ständigt tillförts nya friska krafter, börjar då sammansmältningen mellan de två apparaterna för politisk ledning och för militär aktion i landsbygdsguerillan att förverkligas. En ny härd uppstår öster om Caracas i staten Miranda i juli 1964. En omfattande militär offensiv riktas mot denna härd och mot dem som fanns förut, med bombardemang av B25-or och beskjutning med 105 mm granater, och regeringen kan än en gång tillkännage att ”beväpnade band av civila” har likviderats. Men i verkligheten har fronterna bjudit ett framgångsrikt motstånd, och långt ifrån att utplånas har de blivit flera och starkare.

Stadsguerillan tycks inte längre ha mer än ganska sekundär taktisk möjlighet, nämligen att göra plötsliga och irriterande mindre aktioner. I dess ställe kan man försöka utveckla en i verklig mening politisk aktion, göra kampanjer för att få fångar frigivna, skapa nya vänsterorganisationer etc.

(7) Den väpnade revolutionära kampen kan genomföras endast på landsbygden. I staden deklinerar den.

Vi skall fortsätta att använda det venezolanska exemplet. Che Guevaras argument är bekant: en upprorshärd måste angripa den svagaste länken och akta sig för städerna, för alla områden som utgör kedjans starkaste länkar, dvs. de områden där statens repressiva och administrativa organ är koncentrerade och där samhällsmotsättningarna är mindre uttalade eller där de missgynnade skikten t. o. m. har integrerats i samhället. Flykten från landsbygden skapar dock i städerna en explosiv motsättning, som skärps för varje år och allt mindre kan hållas under kontroll av de härskande klasserna. Arbetslösa som kommit från landsbygden bildar en massivt hopad befolkning i *ranchos* (Caracas), *barridas* (i Lima lever 600.000 invånare i ruckel av lera på stränderna av Rimac-floden), *villas-miseria* (Buenos Aires) och *callampas* (Santiago) etc.

I Caracas bor en tredjedel av befolkningen, 350.000 människor, i *ranchos* i bergen kring staden, byar med ett virrvarr av slingrande gränder, torg, valv, passager och terrasser, dit knappast polisen vågar sig under vanliga förhållanden. Varje år slår sig 70.000 venezolaner ner i Caracas, därav drygt hälften i dessa *ranchitos*. Det är denna sociala och ekonomiska realitet som förklarar varför det, för första gången i Sydamerika, i Venezuela har kunnat utvecklas en speciell form av guerilla, stadsguerillan. *Ranchiton* var dess huvudsakliga bas för operationer och rekrytering. Man har nog i utlandet överdrivit de taktiska stridsenheternas plötsliga ”kupper” — kvarhållande av fiendens militärer, spektakulära stölder, bankrån, sabotage mot imperialistiska agenturer osv. Dessa operationer genomförs vanligen på dagen, vilket går bra därför att de bara kräver ett fåtal personer, och de ska använda sina vapen så lite som möjligt. Kommandona består mest av studenter och småborgerliga element (den kubanska ”26 juli” hade samma sociala sammansättning; det skulle vara fel att här ge ordet ”småborgerlig” samma valör som det har i Europa). Men det finns en annan del av stadsguerillan som är mycket betydelsefullare genom sitt antal: kriget i *ranchitos*. Där deltar arbetare, arbetslösa, unga pojkar från barnrika familjer etc. och utvecklar kvarterets politisk-militära organisation. Förhållandet till ”miljön” är ofta spänt men det råder inte direkt krig. Ibland sluter man t. o. m. lokala överenskommelser om icke-angrepp, det finns ett visst samarbete och ibland ansluter sig överlöpare från ”miljön” (situationen är analog med den i kasban i Alger under kriget). När kampen i staden var som hårdast, försommaren och våren

1963, gick det inte en dag utan väpnade sammanstötningar av något slag i flera *ranchitos* samtidigt. När natten föll började eldgivningen som höll på till gryningen. Operationerna hade formen av ideliga angrepp mot de repressiva styrkorna, bakhåll, formliga fältslag mot armén, t. o. m. ockupation av ett helt kvarter som blev fritt territorium för några timmar, ända tills det blev omöjligt att hålla de väpnade grupperna koncentrerade där och de måste skingras. Målet var att uppehålla de repressiva styrkorna i Caracas, splittra dem, trötta ut och demoralisera dem (det förekom många fall av desertering från polisen vid denna tid). Man ville också ordna diversionsmanövrer när andra operationer var i gång på andra platser, liksom rymning, individuellt eller i grupper, från arrestlokaler. Men några månader senare hade tystnaden åter lägrat sig över *ranchitos*, denna form av stadsguerilla hade försvunnit. Det var emellertid inte så att dessa väpnade *ranchitos*-grupper alla hade likviderats eller blivit militärt slagna. De skulle ha kunnat fortsätta länge men det tycks vara ett beslut från FALN som satte stopp för detta slags aktioner. Varför?

Stadsguerillan är lätt att stänga in och tvinga till orörlighet, därför att den opererar på ett bestämt och naturligt begränsat område. Den har inte möjlighet att välja vare sig tidpunkt eller plats.

Tidpunkt: den måste av många skäl operera om natten (i *ranchitos* är vägbelysningen mycket dålig): det är säkrare för deltagarna, som då undgår att identifieras (för att öka säkerheten kan man flytta om grupperna i olika kvarter för att undgå angiveri, som alltid är en påtaglig risk) och säkrare också för invånarna. Det blir inte så många offer bland oskyldiga när gatorna ligger tomma därför att invånarna är införstådda med att de skall hålla sig undan (fast helt kan det inte undvikas att de drabbas eftersom kulorna tränger genom husens tunna väggar av bast, papp eller trä). I mörkret kan folkets styrkor utnyttja sina fördelar till det yttersta, de känner terrängen, de är rörliga, fienden har svårt att använda tunga vapen mot dem. Med dagen följer husundersökningar, massiva repressalier, ”man åker dit”.

Valet av terräng: Det är nästan omöjligt för de väpnade grupperna att förflytta sig i staden (de stora gatorna är noggrant bevakade) för att överrumpla en garnison eller en truppenhet. Operationen medför stora risker eftersom reträtten lätt kan spärras. Man måste därför locka de repressiva styrkorna upp på kullarna utanför deras naturliga miljö. Men efter någon tid har de förstått knepet och de föredrar då att överlämna *ranchitos* till de väpnade gruppernas nattliga kontroll hellre än att förlora något tiotal man vid varje inbrytning där. Därför måste man tillgripa alla slags krigslistor för att lura upp avdelningar av polis och armé i *ranchitos* (falsk terrorism: i en till synes lugn zon exploderar uppe i *ranchitos* en stark bomb ... soldaterna kommer och konstaterar förstörelsen men blir fast i ett bakhåll och måste tillkalla förstärkningar etc.). Men regeringsstyrkorna gör ett motdrag, de installerar armén och polisen för en längre tid i dessa kvarter i så stort antal att det blir mycket ofördelaktigt att angripa dem. I första etappen blev polisen tvingad att evakuera sina poster i dessa arbetarkvarter (enorma bostadskomplex såsom 23 Januari, Urdaneta, Simon Rodríguez och *ranchitos*), men armén och nationalgardet installerade enheter med tunga vapen på nyckelpunkter (på tak, i gatukorsningar, på kullar etc.) och därmed var det praktiskt taget slut på striderna i staden. En guerillakämpes liv är alltför dyrbart för att offras i meningslös strid. Revolutionärerna är lyckligtvis inte belastade med något militärt hederskomplex, och venezolanerna avstod alltså från angrepp.

På det militära planet kan denna guerilla alltså inte förvandlas till en rörlig grupp, ännu mindre bli istånd till ställningskrig. Dess verksamhet begränsas till mindre angrepp, trakasserier och sabotage, där de styrkor den måste använda inte står i någon proportion till målet. ”Slå till och fly”, detta motto för landsbygdens guerillero, fungerar inte här. Stadsguerillan har ingen fast bas och därför ingen säker replimöjlighet, den utsätter sig för förintelse genom omringning, angiveri, oförsiktighet etc. Frånvaron av fast bas betyder också att man saknar en solid social och ekonomisk bas. Om makten inte erövrats i ett slag genom ett

allmänt uppror, är det inte möjligt att genomföra partiella reformer i en del av det befriade territoriet. En guerillero är ”en social reformator”, men vad skall han reformera i en stad? Vilka resultat kan man uppnå som räcker för att dra med sig invånarna i allt större massor? De små grupper som en stadsguerilla måste dela upp sig i (en UTC består av 4 à 6 personer) kan aldrig bilda en permanent, lokal, tillräckligt beväpnad kärna som är koncentrerad och disciplinerad och tränad för det konventionella kriget och för att hantera tunga vapen. Kort sagt, en stadsguerilla kan inte utvecklas till en guerillaarmé och ännu mindre till en reguljär folkarmé i stånd att till slut möta repressionsarmén. Men detta är målet för varje *foco*.

Denna splittring på många små grupper som var överlämnade åt sig själva, hade i Venezuela en allvarlig följd. Den bar inom sig fröet till en avpolitisering av UTC vilket innebar att det gjordes osystematiska, anarkiska aktioner direkt i strid med FLN:s generallinje. Teoretiskt skulle planen för varje viktig aktion utarbetas av dem som skulle utföra den (UTC eller detachment), sedan skulle den granskas av den politiska ledningen för att godkännas eller förkastas. Men i verkligheten gick det inte alltid till så. Det kunde vara bråttom, det saknades kanske en kontakt, eller en ledare blev plötsligt arresterad. Vidare har ungdomen, som bildar majoriteten i aktionsgrupperna, inte samma allmänna bildningsnivå i ett halvkolonialt land som i ett utvecklat land, där grundskoleutbildning är obligatorisk. Och hälften av Venezuelas befolkning är under 21 år. En politisk skolning förvärfvas inte i en handvändning. Allt detta ledde till att vissa fel begicks av en del UTC-grupper. Dessa fel måste sedan fördömas och korrigeras av den nationella ledningen.¹⁸ En ung medlem av en landsbygdsguerilla skolar sig politiskt mycket snabbare än en som arbetar i stadsguerillan. För den sistnämnde kan det hela förefalla som en serie ”djärva” operationer som är isolerade från sitt sammanhang, och före eller efter en aktion återvänder han ofta till det normala livet i staden (med alla dess ”bekvämligheter” som det gamla samhället vant honom vid). Guerilleron på landsbygden återvänder till en miljö som är helt annorlunda, han har direkt och permanent kontakt med yttervärlden, med bönderna och naturen, och den militära aktionen är för honom bara en detalj eller ett moment i kampen.

Aktionen i staden blir alltså sporadisk. För stadsguerillan är varje aktion sig själv nog.

Det är däremot utmärkande för en landsbygdsguerilla att den oupphörligt skapar och återskapar sina livsvillkor. I den första och längsta etappen är inte striden det väsentliga för guerilleron, han bör snarare undvika den än söka den. Han deltar i sådd, skörd och jakt, han lär sig överleva, vilket redan det är mycket krävande i den amerikanska djungeln.

Men härden kan i början inte överleva utan böndernas stöd. Härden är organiskt sammansvetsad med miljön. För Tolimas colombianska ”bandoleros” ställs inte den frågan. Eftersom de inte själva reproducerar sina materiella förhållanden, är befolkningens stöd likgiltigt för dem: plundring, stöld, straffskatt räcker för dem. Landsbygdshärden står utan mellanhänder i kontakt med kollektivet i zonen och med terrängen, den röjer ett stycke skog för att kunna så

¹⁸ Dessa politiska fel var enligt de venezolanska kamraternas mening följande: Man utsträckte sabotageaktionerna till fabriker och handelsföretag som tillhörde inhemska kapitalister, vilka är sekundära fiender som man kunnat neutralisera eller t. o. m. få med på sin sida, fast det i praktiken är svårt att skilja klart mellan nationellt kapital och imperialistiskt, eftersom de oftast är sammanflätade. Man hade vid vissa tillfällen angripit den municipala polisen eller trafikpolisen, som man därmed drev över på de aktiva repressionsstyrkornas sida. Man hade inte alltid insett hur oersättligt en militants liv är och angripit mycket sekundära mål, t. ex. sabotaget mot Columbia films depå, varvid två kvinnliga medlemmar av UTC innebrändes vid den brand som de varit med om att anlägga. Man hade inte tagit hänsyn till tillfälliga omständigheter, t. ex. vid angreppet mot ett tåg med semesterfirare som eskorterades av en enhet ur nationalgardet; avsikten var att lägga beslag på nationalgardisternas vapen och under striden dödades några soldater som oväntat gjorde motstånd mot avvapningen; detta inträffade vid den tidpunkt då viktiga förhandlingar fördes inom oppositionspartierna inför de förestående valen. Denna aktion utnyttjades av regeringen och togs av den legalistiska oppositionen till förevändning för att vägra en enhetskandidatur för vänstern i presidentvalet. De flesta av de ansvariga för dessa aktioner har avstängts av FALN:s generalstab.

där, den arbetar gemensamt, med jorden, jakten etc. Dessa materiella förhållanden leder ofrånkomligen till att härden *proletariserar* moraliskt, dess ideologi *proletariserar*. Vare sig dess medlemmar är bönder eller småborgerliga element, blir guerillahärden en armé av proletärer. Detta innebär att guerillakriget medför en djup *förändring* av människorna och deras ideologi (fast de naturligtvis inte genast medvetet upplever denna förändring). På Kuba rådde en politisk klyfta mellan ledarna för rebellarmén och ledarna för städernas organisationer, 26 juli-rörelsen, 13 mars-direktoriet och till och med ledarna för Socialistiska folkpartiet som inte kunde föreställa sig att revolutionen så snabbt skulle utvecklas mot socialism. Och ändå var den politiska och sociala bakgrunden hos ledarna i staden för ”13 mars” och ”26 juli” densamma: ”småborgerliga revolutionära intellektuella”. Den som i Venezuela övergår från kampen i staden till kampen på landsbygden upplever en kvalitativ skillnad i den mänskliga atmosfären, i organisationen, till och med i den politiska analysen. Kortsiktiga analyser är inte särskilt gångbara i bergen. Varje guerillero vet i denna stund att kriget måste och kommer *att bli långt* under nuvarande kraftförhållanden, därför att ”vi inte tänker ta makten genom en självmordsaktion för att förlora den igen efter 24 timmar. Vi förhastar oss inte, men vi viker heller inte en tum när det gäller vårt slutmål.”

Landsbygdshärdens snabba proletarisering gör dess guerillers säkra och anspråkslösa. Paradoxalt nog är det nästan omöjligt att det i en landsbygdsguerilla, som är fröet till folkarmén, utvecklas en militaristisk tendens, en böjelse att tro att det bara gäller att echar balas, att skjuta, och att allt beror på den militära framgången. Det finns knappast heller någon grogrund för romantiska visioner. Landsbygdsguerilleron skolar sig dag för dag genom sin kontakt med yttervärlden.

Guerilleron i staden däremot *lever i en abstrakt miljö därför att han måste gå ut ur sin naturliga miljö* (staden, det regelbundna arbetet, vänner, kvinnor etc.) för att inte riskera sin och sin organisations säkerhet. För landsbygdsguerilleron är den omedelbart omgivande världen — majsfälten, grannfamiljens bananodling, vattendammen, byn som ligger två timmars marschväg borta etc. — den enda möjligheten att överleva. Men för guerilleron i staden måste denna yttre miljö bekämpas som fienden nummer ett, den ständigt halvöppna dörr som döden eller arresteringen kommer genom. Han måste misstro människor (och kvarter, våningar, telefoner, folkhopan på gatan där nästan alltid en polis finns gömd, etc.) som står utanför organisationen, ty de innebär risk för infiltration, angiveri, sviktande moral och farliga vänskapsförbindelser. Oförklarlig ensamhet, flyktiga kontakter med människor, tystnad och isolering, allt detta symboliseras av natten, den tid som stadsguerillan väljer för sin aktion. Denna klyfta mellan dag och natt upplevs inte tillnärmelsevis så starkt av guerilleron i en *foco* som dag och natt lever i skogen, där han helst opererar i den ljumma skyddande halvskuggan som gör kolonnen osynlig för ett flygplan eller från en korsande stig i skogen. En landsbygdsguerillero använder aldrig de stigar som redan trampats upp i berget. Han skär sig väg genom djungeln, där han har sina egna vägar och gömställen som inte kan upptäckas. En repressionsstyrka måste ta den upptrampade stigen, eftersom den är illa hemmastadd i terrängen och för tungt beväpnad för att tränga in i djungeln. Därmed underlättar den för guerillan att lägga sig i bakhåll eller kontrollera dess rörelser. Defensiv försiktighet (skoavtryck på stigen kan vem som helst datera, och det antal man som passerat kan man räkna ut, för bönderna själva går barfota eller i espadrillos) och offensiv snabbhet (snabb attack och tidsmässigt övertag vid reträtten) ligger naturligt till för guerilleron på landsbygden. Men hur gator och gränder än slingrar och korsar varandra i en ranchito, måste man i alla fall passera via dem, man måste passera korsningar och öppna platser där det inte är ovanligt att man är ”väntad” av en militärpatrull som installerat sig där och håller omgivningen under sträng bevakning. Situationen är den motsatta i bergen: där kan man ta sig ur en omringning ty det är praktiskt taget aldrig omöjligt att ta sig fram genom djungeln, det finns alltid gläntor och raviner. I den venezolanska djungeln i Falcón växlar klyftor, klippor och grottor med tät skog i avsatser. För att inringa en ranchito räcker det ibland med att spärra tre

ingångar. Exemplet visar något av hur sårbar en hemlig grupp i staden är.

De materiella villkoren för en stadsguerilla innebär att militanterna är isolerade. De sammankallas 24 timmar före en aktion vars karaktär de ofta får veta strax innan den börjar. Man använder täcknamn t. o. m. inom UTC, det är omöjligt att etablera vänskapsförhållanden, man känner inte varandra inbördes och inte heller ledaren som ger order etc. Detta bidrar till att utveckla en speciell typ av abstrakt inställning som i sin tur lätt leder till voluntarism eller subjektivism. De tekniska och materiella förutsättningarna för en stadsguerilla kan inte skiljas från det politiska innehållet i dess aktion utan återverkar direkt på det.

Koordination och kontroll över aktionerna blir svårare för de väpnade grupperna i staden därför att de är spridda på olika håll. Det taktiska initiativet tillhör de stridande. Eftersom de fungerar underjordiskt är de bara redovisnings-skyldiga inför organisationens högsta ledning, men i en landsbygdsguerilla måste man rapportera direkt till bönderna och deras familjer. Aktionsformerna är hemligare när det gäller staden, men det är också så att innehållet i aktionen där ger större eko utåt, och därmed uppstår ännu en stor risk, nämligen att fiendens mäktiga propagandaapparat, radio och press, ger en förvrängd bild av aktionerna och deras innehåll för att missleda folkopinionen.

Kommandona i Venezuela har order att inte använda sina vapen utom i yttersta nödvärn. Skyttarna i *ranchitos* siktar om möjligt på benen för att göra fienden stridsoduglig, men utan att döda. Fiendestyrkorna har motsatta order och reflexer: mord och tortyr. Genom fiendens antal och metoder utsätts de väpnade grupperna för större risk att dödas än landsbygds-guerillan, de tvingas döda för att inte dö. Den enklaste aktion, som att avvärpa en polis på gatan för att komma över hans vapen, en revolver eller ett gevär, har oförutsedda följder om polisen gör motstånd. Skall då revolutionären låta sig dödas utan att göra bruk av sitt vapen? Detta är ett dagligt dilemma. FALN har aldrig haft andra vapen än dem de tagit från fienden, och man måste ta vapnen där de finns i störst mängd och är lättast att komma över, dvs. i staden, vilket då blir stadsguerillans uppgift. Men varje självförsvarsaktion av denna typ framställs av radion och pressen som ”mord” och den hemliga pressen eller andra propaganda-medel som folket har, kan aldrig uppväga denna fiendepropaganda. Fienden är här på hemmaplan och skapar själv lagen. Det kan han inte i bergen bland bönderna som vet vad de skall rätta sig efter. Men när en aktionsgrupp lägger beslag på en lastbil med kött från snabbköpsföretaget ”Sear’s” (Rockef eller-kedjan) och delar ut köttet bland svältande i en *ranchito*, då aktar sig press och radio noga för att berätta om det.

Under sommaren 1963 konstaterade man i Caracas ett antal ”krigsneuroser” bland guerilleros i staden, de måste avlösas och skickades bort för att vila upp sig, genom FALN:s försorg. Det pressande tempot i aktionerna och de ständiga riskerna gjorde att deras nerver inte höll fast de inte brutits ned av fysiska strapatser. Dessa neuroser skulle av en läkare kallas manodepressiva. Misströstan och nedslagenhet växlar med febril upphetsning, en lust att öppet provocera fienden för att befria sig från en latent ångest som följer av att länge leva underjordiskt under ständigt tvång att iaktta försiktighet. Dessa neuroser som dock knappast hade någon inverkan på aktiviteten i stort, ledde till livsleda och självmordsaktioner, till ett framhävande av aktionen för dess egen skull. Under Batista var företeelser av det här slaget inte ovanliga bland militanterna i Havanna. Och de kan förekomma i vilken underjordisk verksamhet som helst.

Dessa anteckningar redovisar inget allmänt tillstånd i en stadsguerilla. De visar en tendens som beror på dess materiella förhållanden och förklarar varför stadsguerillan inte kan utvecklas till en högre aktionsform som är livsduglig på lång sikt. Men i Venezuela är det fråga om en verklig guerilla i staden, dvs. militära operationer som motsvarar en objektiv krigssituation — framkallad av den halvfeodala staten och imperialismen — och är förbundna med en politisk organisation och ett politiskt program som uttrycker folkets önskningsar.

Aldrig har där ett individuellt attentat begåtts mot en politisk fiendes liv, inte ens mot Betancourt vilket det emellertid inte skulle ha varit något problem att genomföra. Operationerna riktas huvudsakligen mot armén och imperialismens ekonomiska potential. Om man med terrorism menar en individuell aktion utan relation till en revolutionär rörelses utveckling, organisation och politiska mål, en aktion som inte föds ur ett medvetande om massornas historiska och subjektiva villkor, måste det fastslås att det inte förekommit något mindre terroristiskt än FALN:s aktioner i staden, och att ingenting varit mer terroristiskt än regeringens repression.

(8) *Borgerligt-demokratisk revolution eller socialistisk revolution: en falsk problemställning.*

En av de viktigaste meningsskiljaktigheterna mellan de revolutionära organisationerna gäller revolutionens natur. Man kan i korthet uttrycka det så, att den sekteristiska, trotskistiskt influerade tesen om den omedelbara socialistiska revolutionen utan övergångsetapp, står mot den i vissa kommunistpartier traditionella tesen om en antifeodal agrar revolution som genomförs med hjälp av men i realiteten under ledning av den nationella bourgeoisin. Mellan dessa två uppfattningar placerar sig en annan, som menar att revolutionen är en oavslutad process, ”utan etapper”, som kan skiljas från varandra. Även om den inte utgår från kravet på socialism leder den ändå oundvikligen dit, när det revolutionära avantgardet verkligen representerar de exploaterade klasserna. Detta tycks vara den kubanska revolutionens lärdom.

Men den kubanska revolutionen lär oss också att problemets kärna inte ligger i revolutionens första program utan i att den praktiskt löser problemet med statsmakten innan den borgerligt-demokratiska etappen inleds och inte efter. Kuba kunde bli en socialistisk stat bara därför att den politiska makten låg i folkets händer redan då de nationella demokratiska reformerna genomfördes.

Därför uttrycker polemiken mellan de olika uppfattningarna om revolutionens program — borgerligt-demokratisk revolution eller socialistisk revolution — en falsk problemställning, som i praktiken fördröjer uppslutningen i en konkret kamp som förs av en antiimperialistisk enhetsfront.

En snabbanalys av den latinamerikanska kapitalismen visar att den är organiskt förbunden med de feodala produktionsförhållandena på landsbygden. I Colombia återinvesteras ofta industrivinsterna i jorden, och därför är industrifamiljerna också ofta storgodsägare. I Brasilien, för att ta ett land med nationell kapitalism, är sockerindustrin i nordost och kaffehandeln i Sao Paulo förbundna med agrarlatifundismen. Detta förklarar varför ingen nationell bourgeoisie har kunnat genomföra en verklig jordreform, fast den skulle ligga i dess intresse genom att den skapade en starkare inre marknad. Det förefaller alltså som om i Sydamerika den borgerligt-demokratiska etappen förutsätter att den borgerliga statsapparaten krossats. Annars kommer den traditionella militära statskuppen att upprepas gång på gång, liksom massornas revolutionära aktivitet gång på gång blossar upp utan att det finns någon säker grundval för demokratiska reformer genom en legal konstitutionell process (jordreform, rösträtt för analfabeter, diplomatiska förbindelser och handelsförbindelser med alla länder, fackliga lagar etc.), så som vi sett i Brasilien efter Kubitschek, i Bolivia efter 1952, i Dominikanska republiken med Bosch etc. Denna oavlåtliga polemik tjänar bara till att *splittra* den revolutionära rörelsen och för massorna dölja det problem som betingar alla de andra, *erövringen av makten och eliminering av den borgerliga armén*, detta Damoklessvärd som ofelbart alltid kommer att försöka krossa varje massrörelse.

Om det *efter Kuba* är mycket svårare att integrera en betydande fraktion av den nationella bourgeoisin i en antiimperialistisk front, måste en sådan front ändå vara det första målet. Men denna front förefaller kunna skapas endast i *den revolutionära kampens praktik*. Långt ifrån att stå i motsättning till existensen av en väpnad och handlingsberedd kärna, implicerar den ett sådant aktivt avantgarde som under inga förhållanden kan vänta tills denna front upprättas och

överenskommelserna signerats av de ledande organen, för att utlösa en väpnad kamp. "Castrismens" kanske största paradox är att den är på samma gång radikal (allt underordnas makterövringen) och *anti-sekteristisk* (ingen — inget parti och ingen person skall ha monopol på revolutionen). Detta upphör tydligen att vara en paradox så snart praktiken tas som grundläggande kriterium och referens för den teoretiska sanningen. Det finns av gammalt i Latinamerika ett samband mellan reformismen i vissa kommunistpartier och deras isolering. De vädjar oupphörligen om en nationell front men är ur stånd att genomföra en verklig allians därför att de inte har en stark och autonom linje och organisation.

I ett tal som Fidel höll 1961 inför gästande latinamerikaner framträder två idéer som förefaller bestämma den castristiska uppfattningen av befrielsefronten: dels "inledningen", det realistiska initiativet som skapar en ny nivå i den politiska kampen (för Kubas del motsvaras denna etapp av angreppet på Moncada), dels den "selektiva praktiken" i förhållande till nödvändiga allianser och kompromisser i den följande kampen. Med andra ord, revolutionen kan i början ha ett antiimperialistiskt minimiprogram, grundat på konkreta krav som rör böndernas, arbetarnas och småbourgeoisins villkor, liknande Moncada-programmet som var den fana under vilken 26 juli-rörelsen gick fram. När alla möjligheter till legal kamp uttömts, inleds det revolutionära kriget på bredast möjliga grundval, "från den gamle marxist-veteranen till den troende katoliken som inte har något att göra med Förenta staternas monopol eller de feodala storgodsägarna" (Andra Havannadeklarationen, februari 1962). Själva kampens praktik, som man aldrig kan bestämma i förväg utan endast genom att leva den (vilket betyder att man slutar med de ändlösa diskussionerna om den kommande agrarreformens beskaffenhet, eftersom de bara splittrar och gör det svårare att skapa de konkreta förutsättningarna för denna jordreform), kommer att bestämma de politiska och sociala allianserna, framtvunga en upplösning av en del av dem och skapa nya.

Med andra ord, de konkreta frågor som ställs för revolutionärerna genom praktiken, kommer att skapa nya svar från deras sida. Varje fas i kampen har sitt eget system av frågor och svar, framgånget ur det sätt varpå man löst problemen i den föregående fasen. Det är bortkastad möda att arbeta på en enhetsfront som skall fungera före praktiken, eftersom den splittras på frågor som kanske inte alls ställs på samma sätt när den tiden kommer då de skall lösas i verkligheten. Ingen handling, ingen höjning av nivån i kampen för att vinna makten eller i kampen efter makterövringen och i definitionen av målen för regeringens handlande kan ske, om de inte motsvarar ett historiskt behov som massorna medvetet upplever. Det är självklart att hela denna uppfattning skulle utmynna i opportunism, om inte dess hörnsten vore existensen av ett homogent, ärligt avantgarde som är omutligt i förhållande till sitt slutmål, utan förlamande sekterism, utan förutfattad modell, berett att utnyttja de mest oväntade vägar för att nå målet och härdat i aktiv kamp. För ett sådant avantgarde är *foco* redan en grund.

Castrismens teoretiska definition

Denna tilltro till den grundläggande betydelsen av *foco* och dess praktik, som skapar det framtida partiets ledare och kadrer och sin egen teoretiska domän, är den inte just castrismens omedvetna hyllning till sin tidigare historia, den etapp som den lämnat bakom sig men aldrig förnekat, medan självkritiken endast på nytt bekräftar den skapande och ständigt ofullbordade karaktären av varje revolutionär praktik? Vad man kallar castrism är historiskt sett en empirisk och konsekvent revolutionär aktion som mött marxismen på sin väg, liksom den omvända definitionen också är sann: för en ärlig castrist (en revolutionär som följt Fidel i Sierra Maestra eller deltagit i den underjordiska kampen i städerna) är marxismen en teori om historien som bekräftats och verifierats av hans egen historia.

Fidels möte med Marx

Detta möte är inte av sent datum.

För 35 år sedan, 1930, var det en annan revolutionär amerikansk ”hjälte”, Luis Carlos Prestes, som nådde ryktets höjder genom ”Prestes-kolonnen” långa marsch (30.000 kilometer tillryggalades på tre år i Brasiliens inland av tusen man som slog alla de repressiva arméer som kastades mot den). Också han mötte den vetenskapliga socialismen som sin sanning. Han tillskrev marxismen den aktion som gjorde honom legendarisk som ”Hoppets riddare” och lika känd som Fidel, men samtidigt berövade han den varje dialektiskt innehåll. Manifestet av år 1930, som riktades till det brasilianska folket från Buenos Aires, där han befann sig i landsflykt, förnekar hans förflutna, hans vänner, hans legend och hans nationalism och föreslår att arbetar-sovjeter omedelbart skall skapas i Sao Paulo. Prestes” anslutning till marxismen vid en tidpunkt då socialismen ännu inte hade stabiliserat sin ställning i världen, markerade också Prestes” och Brasiliens kommunistiska partis brytning med den brasilianska verkligheten (och den brytningen har kanske inte övervunnits än, trots de stora valsegrarna efter kriget). Vid samma tid reste Prestes till Moskva där han sögs in i Internationalens administrativa maskineri.

En sådan kontakt med marxismen innebär inte en vidareutveckling utan en avrättning.

Den kubanska revolutionens styrka är att det inte finns någon klyfta mellan vad den är, socialistisk, och vad den har varit, nämligen nationalistisk. Samma sak gäller ”castrismen”. Genom att den inte skurit av sina historiska amerikanska rötter vinner den på samma gång en plats inom marxismen, jämsides med leninismen. Fidel Castro har aldrig förnekat sitt ursprung eller vad han gjort. Han har gett en ny innebörd åt den bana han tillryggalagt som icke marxistisk revolutionär, genom att förlänga den och förändra den inifrån.

Att 26 juli blivit den kubanska revolutionens festdag är i sig ett tecken och en vinning för castrismen, eller för de latinamerikanska vägarna till socialismen. Den dagen hyllar de gäster, som från hela världen kommer till Havanna för att fira den socialistiska segern, i själva verket en kupp av ”äventyrare”, angreppet på Moncada av en handfull aktivister som kom kontinentens alla ”goda marxister” att rysa av indignation.¹⁹ Om man tänker efter är det kanske det mest slående, det nya i den kubanska revolutionen, att den varje år som sin absoluta början firar detta tidigaste moment i sin socialistiska genealogi, den teoretiska och historiska skandal som angreppet mot Moncada var.

Detta är det som ger den kubanska revolutionens enkla historia och dess fortgående utveckling ett pedagogiskt innehåll som är tio gånger effektivare än tio läroböcker i marxism tillsammans. Den kubanska revolutionen vägrar att låta sig styckas i två skilda epoker, en nationellt-demokratisk och en socialistisk. Därigenom gör den det möjligt att ge ledning och hjälp till vidareutveckling åt de nationalistiska, ”borgerligt-demokratiska” rörelserna, de från sekteristisk synpunkt ”orena” strider och kampformer som uppstår på olika ställen på kontinenten. I stället för att fördöma dem och hänvisa dem till *provokationens* helvete och de

¹⁹ Några ord om vad ”Moncada” innebar: den 26 juli 1953 angrep 150 dåligt utrustade män under ledning av Fidel och Raul Castro i Santiago de Cuba militärgarnisonen i Moncada. Angreppet misslyckades. Den bäst beväpnade gruppen, 50 man, kom för sent till den uppgjorda platsen därför att den förrirrat sig i Santiagos gator. Den repression som följde ledde till döden för nästan alla som deltagit i angreppet. Fidel arresterades strax efteråt men undgick döden genom en slump och gjorde det försvarstal som han höll inför domstolen till den anklagelse som är känd under titeln *La Historia me absolverá* (Historien skall frikänna mig). Planen var att man efter att ha erövrat garnisonen skulle utdela vapen till folket, göra Oriente till fritt territorium och mana resten av landet till allmänt uppror. *El Siglo*, Chiles kommunistiska partis tidning, kommenterade händelsen på följande sätt: ”Det kubanska folket har åter blivit offer för ett nytt angrepp från yankee-imperialismen. Ett angrepp har företagits mot en garnison (*una asonada cuartelera*) vilket har alla de drag som kännetecknar de kupper Wall Streets agenter kallt förbereder och utför för att konsolidera sina marionettregeringar när missnöjet bland folket börjar växa. Följderna av denna aggression börjar det kubanska folket redan känna på sin kropp.” (*El Siglo* i augusti 1953, artikeln signerad av Carlos Rosales, medlem av centralkommittén.) Det är riktigt att Moncada var en delvis felaktig taktik men uppenbarligen mindre säkert att det var en yankee-manöver. Men att reformismen av naturen är sekteristisk därför att den står utanför den verkliga historien, tvivlar vi inte på.

föraktliga ”småborgerliga” rörelsernas skärseld, stöder castrismen dem helt och fullt. Ty om de som för denna kamp är ärliga och beslutsamma, kommer aktionerna till slut att riktas mot den amerikanska imperialismen och utmynna i kamp för socialismen.

Genom att visa att den konsekventa latinamerikanska nationalismen ytterst implicerar att den halvkoloniala staten kastas över ända, att dess armé krossas och att socialismen upprättas, förtjänar castrismen beteckningen ”revolutionär nationalism”, fast detta inte är en uttömmande definition av dess innehåll. Den är med varje fiber förbunden med kravet på värdighet, individuell och nationell. När man tänker på hur Sovjetunionens kommunistiska parti, de europeiska kommunistpartierna och tyvärr de flesta av de latinamerikanska kommunistpartierna reagerade i samband med ”raketkrisen” i oktober 1962 inför ”den chrustjevska klokheten” och de kubanska ledarnas ”rebelliska, hårdnackade” vägran att tillåta ”inspektion” av sitt land, kan man med skäl säga att det ännu fattas en verklig förståelse för den revolutionära nationalismen och allt vad den innebär.

”Castrism” och klassmedvetande

En annan faktor förklarar att castrismen tillmäter den väpnade revolutionära kampens praktik en dominerande roll, även när denna praktik saknar castrismens politiska mål i klart uttalad form men är fast baserad på de exploaterade klasserna och på dess ideologiska grund: vissheten att under de speciella förhållanden som råder i Latinamerika, dynamiken i den nationalistiska kampen leder till att den medvetet närmar sig och ansluter sig till marxismen.

Till skillnad från de antikoloniala krigen i Asien och Afrika har den latinamerikanska kampen för nationell befrielse föregåtts av en viss erfarenhet av politisk självständighet. Kampen mot imperialismen är då i början inte frontalt riktad mot utländska ockupanter utan utvecklas i och genom det revolutionära inbördeskriget. Den sociala basen är smalare men ideologin är däremot klarare definierad och mindre uppblandad med borgerliga inslag. Åtminstone är det den historiska tendensen.

I Afrika och Asien kan klasskampen, genom de krav den nationella fronten ställer, förbli diffus eller uppskjutas till efter befrielsen. I Latinamerika måste klasskamp och nationell kamp föras jämsides med varandra. Vägen till oberoende går genom att den härskande klassen, som är organiskt lierad med det ekonomiska huvudlandet genom ”samförvaltningen” av dess intressen, militärt och politiskt likvideras. Man kan alltså inte placera de amerikanska krigen för nationell befrielse under samma rubrik som motsvarande krig i Afrika och Asien.

Genom att den politiska makten sedan århundraden tillhört en nationell grupp blir det nationalistiska kravet mycket komplicerat. Den politiska kampen mellan olika grupper inom den härskande klassen (agrar exportör-grupp, protektionistisk industrigrupp etc.) framställs för de exploaterade som det väsentliga, medan den fundamentala motsättningen nation-imperialism maskeras eller förvrängs till fördel för USA och den härskande klassen. Massorna träder inte så självklart in på den politiska arenan, eftersom de inte tycks vara direkt berörda. Förenta staterna utnyttjar den nationella skylt som erbjuds av regeringen, vilken avvänder det häftigaste missnöjet från folkets sida och tar emot de hårdaste smällarna, även om det är amerikanska ambassaden som får sina fönsterrutor krossade, den avgår under tryck av upprorsstämningarna och lämnar sin plats åt den fiende som är dess medbrottsling.²⁰ Man måste alltså precisera, när man talar om oppositionen, på vilken nivå man ser den: om den riktas mot regeringen eller mot imperialismen. Ett exempel på en folklig majoritet i opposition ger Bolivia: bara gruvarbetarna, lärarna och majoriteten av studenterna intar en

²⁰ Händelserna i Bolivia 1965 är belysande. Paz Estenssoro som några år burits på händerna av Förenta staterna, var inte längre lönsam. Man ersatte honom med Barrientos, vice president och Pentagons man, som hållits i reserv och insatts som vice president till Paz för att man i händelse av uppror skulle kunna arrangera en legal maktöverföring.

oförsonligt antiimperialistisk hållning, medan de mest medvetna skikten av de indianska bönderna, den missnöjda småbourgeoisin, vissa hårt trängda skikt av latifundisterna samt majoriteten av fabriksarbetarna i La Paz för närvarande endast är mot MNR, mot Paz Estenssoro. Samma förhållande i Brasilien, där bara 5 % av väljarna stöder de maktavande militärerna som övergivits av största delen av medelklassen. Men hur många av de återstående 95 procenten vill något utöver en ändring av regeringen?

Vidare är upplevelsen av förtrycket inte alltid omedelbar eller klart lokaliserad. Flagga, armé, skola, nationalspråk, gatunamn, allt visar att nationen existerar. Och den vaga känsla av besvikelse och förödmjukelse som fötts av att denna "nation" i verkligheten bara tillhör en oändligt liten minoritet, kan inte utan vidare finna den kraft som den skall riktas mot. Det finns ju inte utländska ockupanter i landet. Det är svårt att identifiera förtrycket, det är på något sätt "naturligt". Utbrottet av den väpnade kampen blir därför mindre "naturligt", mindre spontant än i Asien eller Afrika. Den kräver ett mer utvecklat klassmedvetande. Den väpnade kampen, eller *foco*, tenderar då att utvecklas i riktning från staden till landsbygden, och bönderna är ännu mer nedsövda av den naturliga samhällsordningen. Dessa särdrag som utmärker de halvkoloniala länderna förstärks av att den feodala ordningen fungerar genom ett slags hypnos. Klassfienden blir ett naturtillstånd, den existerar liksom stenarna på marken, ty den verkar vara orubblig. Naturen däremot blir ett slags politiskt tillstånd via den religiösa protesten. Det är naturen som ådrar sig böndernas uppmärksamhet och vrede, inte latifundisten. En *melero* i Pernambuco ger regelbundet halva skörden till latifundisten, vare sig det regnar eller blåser; torkan i *sertao* drabbar i oberäkneliga vågor och med olika grad av förödelse under olika år. Det är alltså skyn, molnen, Gud som man gör ansvariga för hungern, för barnens död, hustruns död — inte latifundisten. Det finns som bekant en religiös fanatism som kan drivas ända till krig (det stora kriget i Canudos i slutet av förra århundradet), den finns i Brasiliens nordostområde, på den colombianska landsbygden, i vissa indianska samhällen i Ecuador etc.

Det subjektiva initiativet och den på samma gång politiska och moraliska medvetenhet som framför allt uttryckts av studenterna, får i Latinamerika en särskild betydelse på grund av den halvkoloniala och inte direkt koloniala karaktären av den ekonomiska utplundringen. Parallellt därmed radikaliseras nationalismen och försöker definiera sin position snabbare och tydligare än i ett kolonialt land.

Castrism och nationellt medvetande

Den revolutionära patriotismen eller "castrismen" inom de nya organisationer eller aktionsfronter som uppstått i Latinamerika efter Kuba, utgör ingen bestämd ideologi och utger sig inte heller för att vara det.

Detta är vad som först skiljer castrismen från de mystifierande nationalismerna som föregått den. Den klasskaraktär som den finner och blottlägger i den nationella kampen och i befrielsekriget, gör på samma gång slut på det nationalistiska temat som tomt prat och som politisk myt.

I vilket förhållande står castrismen till de nationalismerna som presenterar sig som ideologier?

Vi kan först se på den borgerliga nationalism som kräver nationell industriell utveckling och byggande av en national-

stat med hjälp av tung industri, handelsprotektionism eller integration och utvidgning av de nationella marknaderna till att omfatta alla de latinamerikanska länderna (latinamerikansk gemensam marknad, ALALC). Detta är klassiska tendenser inom de nationella bourgeoisieerna (Frigerio i Argentina, Jarube i Brasilien, Zavaleta i Bolivia). Dess förhållande till castrismen är detsamma som mellan kapitalism och socialism, fast Kuba beundras av dessa ideologer som det enda land som lyckats likvidera feodalismen, vilket de också drömmer om att göra.

Den revolutionära patriotismen skiljer sig också från ”den nationalistiska demokratiska regering” som flertalet kommunistiska partier kräver i sina program. Den är organiskt förbunden med strävan till socialism och den vill förvandla statsmakten genom att erövra den och förstöra den i dess borgerliga form. Den castristiska patriotismen är, i motsats till den som kommunistpartierna vanligtvis proklamerar, inte defensiv utan radikal. Den betraktar som illusoriska eller verkningslösa alla delkrav, transaktioner eller försoningsgester från en eventuell ”nationell regering” som skulle försöka sig på revolutionen steg för steg, ”diskret”. Dess aktionsmetoder blir alltså olika. Den ägnar inte den mesta tiden åt valpropaganda, affischklistring och toppmöten mellan existerande politiska partier, utan den förbereder även förutsättningarna för en direkt aktion, som har karaktären av väpnad offensiv från massorna. Förhållandet till castrismen är nästan detsamma som mellan I:a och III:e Internationalen, mutatis mutandis. Castrismen som i början är en minoritetsriktning, drar i dag till sig den mest aktiva delen (främst ungdomen) och den mest värdefulla för framtiden, från dessa kommunistpartier.

Mycket närmare står castrismen de två historiskt viktigaste former av den sydamerikanska nationalismen som i dag brukar betecknas som bonapartistisk nationalism: peronismen i Argentina och Vargas populism i Brasilien. Dessa två ideologier har nu gått allvarligt tillbaka och lämnar efter sig ett tomrum, som castrismen så småningom fyller genom att ungdomsorganisationerna allt mer tar hand om de ledande organen. Vid ungefär samma tidpunkt vann dessa två rörelser bred majoritet genom att försöka (till en tid framgångsrikt) att förena proletariat och bourgeoisie under den senares ledning. Vargas och Peróns antiamerikanism (färgad av fascistiska sympatier) hindrade inte att de försökte försona sig med Förenta staterna och slutligen tvingades kapitulera. Attityden är omvänt symmetrisk till castrismen, som också försöker ena proletariat och nationell bourgeoisie men under proletariatets ledning, vilket utesluter varje försoning med den amerikanska imperialismen.

Den bonapartistiska nationalismen säger sig å andra sidan vilja genomföra strukturreformer uppifrån, genom en oförändrad statsmakt, utan att vädja till en medveten massrörelse. Detta hindrar inte att bonapartisten strax efter andra världskriget uppfattades som revolutionär av de argentinska och brasilianska arbetarna som helt solidariserade sig med den. I dessa båda länder har dessa regimer skapat bestående subjektiva förutsättningar, från vilka historien kommer att fortsätta sin väg framåt. Den bonapartistiska nationalismen har fördröjt uppkomsten av en revolutionär nationalism av castristisk typ genom att mystifiera nästan hela proletariatet, men den har inte definitivt gjort den omöjlig. Ty då en gång enhetsfronten bourgeoisie-proletariat splittras, börjar proletariatet radikaliserar sin ideologi och sina krav och överger efter hand de politiska och fackliga ledningar som det ärvt från de gångna regimerna som i dag går under.

Perón räddade sig som politisk myt, som den som enade massorna, tack vare sin avgång från makten 1955, ty han stod inför valet mellan en verkligt proletär regim och ett öppet förräderi mot sina löften, ett val som han inte längre kunde uppskjuta. Men i det ögonblicket störtades han av armén. Peronismens klassdefinition fördröjdes men har slutligen klarnat trots Perón: i stort sett vill industribourgeoisin inte veta av honom och det argentinska proletariatet fortsätter att önska hans återkomst. Men på grund av de många förräderier som begåtts av ”den fackliga byråkratin” i Fackliga centralorganisationen, peronismens huvudsakliga manöverfält, förstärks alltmer idén om upproret som enda väg, inom basen i fackföreningarna och särskilt bland den peronistiska arbetarungdomen som skaffat sig sin egen politiska erfarenhet utan Peron efter 1955 (peronistiska statskupper 1956 och 1960, terrorism, kampen mot Uturunkos, tortyr, mord och arresteringar, oavslutlig repression sedan 1955, strejkupproret ”Lissandro de la Torre” 1959 etc.) men med Kuba som referens och jämförelse.

Det är tydligt att den revolutionära patriotismen efter hand har övertagit peronismens traditionella roll, fast den har kvar Peróns namn och rörelsens sentimentala karaktär. Den har

redan sina ledare och en egen profil som arbetarrörelse med tyngdpunkten i städerna. Den hänvisar landsbygds-guerillan till andrahandsplanet och i rörelsen blandas bilderna av Lenin, Evita Perón och Fidel i ett ännu oklart mönster.

Samma företeelse i Brasilien. Ingenting symboliserar den bättre än den personliga utveckling som en "caudillo" som Brizola genomgått, den störste revolutionäre folkledaren i Brasilien. Liksom Vargas har han sina rötter i sitt gaucho-land, men hans prestige utsträcktes till hela Brasilien efter krisen 1961. Denna prestige hos massorna (som ingen utom Miguel Arrais i nordost-området kan göra honom stridig i dag) har han kanske minnet av Vargas att tacka för, vars andre arvinge han är efter Goulart.

Brizola har hela tiden skärpt sin antiimperialism, och hans utveckling är som han själv säger ännu inte avslutad. Finns ett bättre exempel på dynamisk revolutionär nationalism än "brizolismen"? Den har sina begränsningar och faror: den oersättlige ledarens dominans genom hans unika kontakt med massorna, hans nationalistiska glöd, som är föga gynnsam för ett organisationsarbete, hans svårighet att gå utöver sin person, att skapa sig ett politiskt program, en partistruktur, att komma överens med de andra politiska organisationerna, och i Brizolas speciella fall, spåren från ett förflutet som officiell politiker (guvernör i Rio Grande do Sul under fem år, svåger till Goulart) med kontakter till de ledande kretsarna (emellertid bröt Brizola med Goulart redan 1962). Men han har också en obetvinglig styrka: lidelsen, den breda folkliga förankringen, modet och realismen, hans djupt grundade hat mot imperialismen, hans hederlighet osv. Det är inte alls omöjligt att Brizola inom en nära framtid kommer att inkarnera castrismens brasilianska ansikte.

Castrismen: leninismen i praktik

Hur varje amerikansk nation i detta nu överskrider sina gamla former av nationalism och de former för revolutionär aktion som hänger samman med den genom att blottlägga den för varje land särpräglade klasstrukturen, och hur varje folk blir solidariskt med nationalismen i grannlandet liksom med den socialistiska världen, det skall behandlas i en särskild artikel.

Det är i de tidigare striderna för nationellt oberoende som "castrismen", med sina för varje enskilt land typiska drag, hämtar den revolutionära lidelse som utgör dess styrka eller som blir dess svaghet om den nöjer sig med den.

Fidel läste Martí innan han läste Lenin. En "castrist" eller en revolutionär nationalist från Venezuela har säkert läst Bolivars brev innan han läst *Staten och revolutionen*, en colombian har först läst Narinos konstitutionsutkast, en ecuatorian har läst Montalvo, en peruan har studerat Mariategui och Tupac-Amarú.

Vi skall inte heller glömma vad den revolutionära nationalismen har kommunistpartiernas propaganda och aktioner att tacka för. Dessa var antiimperialismens konsekventa pionjärer från 1920, och deras allmänna misslyckande efter andra världskriget förklaras delvis av deras oförmåga att på ett djupgående sätt återuppta dessa nationella traditioner, finna konkreta historiska rötter och ställa in sig i en kontinental kontinuitet.

En summarisk dialektik skulle då göra castrismen till en syntes i efterhand av de två strömningarna, den nationella och internationella, den nationalistiska och den kommunistiska. Men det resonemanget riskerar att ge castrismen en karaktär av särskild ideologi som den inte har och inte kan ha. Om castrismen inte är en ideologi, så är den inte heller ett etablerat avantgarde, ett parti eller ett sällskap för konspiratörer som är lierade med Kuba. Castrismen är endast den konkreta process varigenom marxismen-leninismen återskapas utifrån latin-amerikanska förhållanden och utifrån "tidigare förhållanden" i varje land. Den har alltså inte samma ansikte från land till land. Den kan segra endast på villkor att den överraskar. Det vore önskvärt att även ordet "castrism" försvann. Ty castrismen, eller leninismen som återfunnits och anpassats till de historiska förhållandena på en kontinent som Lenin inte kände

till, håller på att tränga in, vare sig man vill det eller inte, i de revolutionära strategiernas realitet.

Om dess ansikte kan skifta i varje latinamerikanskt land kvarstår att den etablerat ett visst organiskt förhållande mellan den väpnade kampen och masskampen, under vissa förutsättningar. Detta förhållande uttrycks i teorin om ”härden”. Men denna insikt föder andra: När statsmakten erövrar av de exploaterade, av dem som i dag bestjåls på sitt liv, i hela Latinamerika — vi vet att det inte kommer att ske i morgon — skall de nya samhällen som byggs där också ha detta ”klimat”, som är oskiljaktigt från castrismen och som är mycket mer än ett klimat: föreningen av en prometeisk oböjlighet i fråga om den revolutionära aktionen — som är något helt annat än ett ljust försvar för denna aktion — med en skoningslös klarsynthet i fråga om resultaten, en förening som i våra ögon med mytisk fullkomlighet symboliseras av det historiska mötet mellan kubanen Fidel Castro och argentinaren Che Guevara.

Lästips

Debray: [Revolution i revolutionen](#) – Debrays huvudarbete om gerillastrategin.
[Kritik av vapnen 1](#) Debrays egen uppgörelse med gerillastrategin

James Petras: [Gerillarörelser i Latinamerika](#)

[Den revolutionära vägen för Latinamerika](#) (antologi)

Kritiska betraktelser av gerillainriktningen

Martin Fahlgren: [Régis Debray och den latinamerikanska gerillan](#) – en kritisk granskning av Debrays ”Kritik av vapnen”.

André Gunder Frank: [Klass, politik och Debray](#), Förf. menar att Debray saknar en ordentlig analys av Latinamerikas klasstruktur och ekonomi

Joseph Hansen: [Che Guevaras sju misstag](#) – Om Ches misslyckades gerillaäventyr i Bolivia Hugo Blanco m fl. [Argentina och Bolivia - ett bokslut](#).

På marxistarkivet kommer vi att publicera fler artiklar som på olika sätt och utifrån olika utgångspunkter belyser och diskuterar Debrays gerillastrategi som inspirerade så många i revolutionärer, särskilt i Latinamerika.